

Projectverslag Inclusieve gemeente Geldermalsen

(Evaluatie van het project, waarin de verkregen inzichten en het referentiekader voor nieuwe, innovatieve en toekomstbestendige samenlevingsvormen beschreven wordt.)

Voor Provincie Gelderland en Gemeente Geldermalsen (zaaknr. 2014-006941)



Auteur:

Edwin Luitzen De Vos

Telefoon/mobiel: 06-21227481

E-mail: edldevos@gmail.com

Voorwoord

Het project Inclusieve gemeente Geldermalsen startte in het najaar van 2014 met als doel dorpen en buurten inclusief en toegankelijk te maken voor bewoners met en zonder beperking. Disability Studies in Nederland (DSiN) ontving hier tot eind 2015 subsidie voor van de Provincie Gelderland¹. Met subsidie van vier fondsen krijgt het project in 2016 een vervolg. Het kernteam van DSiN medewerkers werd gevormd door: Patricia De Haas-Kraan, Irene van Helden en Edwin L. De Vos (projectleider).

Het project richt zich op verbetering van de positie en mogelijkheden van mensen met een beperking. Veel mensen met een beperking zijn sociaal en economisch kwetsbaar en participeren minder. Gemiddeld hebben zij een lager opleidingsniveau, minder banen bij reguliere werkgevers, lager besteedbaar inkomen, slechtere huisvesting, minder transportmogelijkheden en minder mogelijkheden tot deelname aan sociale, culturele en sportactiviteiten. Met het project streven we naar een leefbare samenleving in een inclusieve gemeente waar mensen met en zonder een beperking gelijke kansen en mogelijkheden hebben. Daarvoor worden handvatten ontwikkeld om hindernissen en sociaal isolement van mensen met een beperking en andere kwetsbare groepen aan te pakken, samen met de gemeente, welzijnsorganisaties, andere stakeholders en buurt- en dorpsbewoners. De aanpak bestaat uit het inventariseren van goede praktijken en vinden en betrekken van mensen die hun energie in de leefbare samenleving willen stoppen. Met hen organiseren we bijeenkomsten waar initiatieven, organisaties, bestuurders en burgers elkaar ontmoeten en elkaar versterken en mensen met een beperking tonen wat zij wel kunnen. Dit met het oog op het verdwijnen van stigma's, vooroordelen en 'labels' en het bevorderen van (zelf)vertrouwen van mensen met een beperking en hun omgeving. Dit wordt internationaal omschreven als 'Enablism'. Voor het veranderen van de samenleving wordt gebruik gemaakt van contact-interventies, waarbij mensen met en zonder beperking elkaar ontmoeten. Voor het ontmoeten worden nieuwe technologieën ingezet, en dan vooral Internet, Facebook, YouTube en Websites. Maar ook traditionele technieken, zoals toneel, muziek en radio worden gebruikt.

Leefbaarheid van dorpen en kleine steden van groot belang in Gelderland

De gemeente Geldermalsen omvat elf dorpen in de Betuwe langs de rivier de Linge. Zoals zovele gelderse agrarische gemeenten hebben de dorpen en kleine steden ieder een eigen karakter wat betreft bewoners, zorgorganisaties, werkgelegenheid, religieuze organisaties en belangen- en sportverenigingen. Bijzonder aan Geldermalsen is niet alleen de omvangrijke fruit(boom)productie, die veel plukkers uit Polen aantrekt, maar ook de betekenis als landelijk distributiecentrum. De ligging aan twee spoorlijnen van Arnhem en Nijmegen naar Dordrecht en van Utrecht naar Den Bosch en daarbij aan de Betuwelijn van Rotterdam naar Duitsland is uniek. Daarbij doorkruisen de snelwegen A15 en A2 de gemeente en ligt de gemeente tussen druk bevaren rivieren, de Lek en de Waal. Meerdere bedrijven hebben hun grootste distributiecentrum in de gemeente, waaronder Albert Hein en Hema. Veel mensen werken in Geldermalsen, maar wonen elders. Tegelijkertijd is de werkloosheid onder de bevolking relatief hoog. Traditioneel heeft de regio veel grotere zorginstellingen voor mensen met een meervoudige handicap. Deze bieden relatief veel werk voor de vrouwelijke regionale bevolking, maar dit is veelal specialistisch werk in de zorg dat laag betaald wordt.

Voor hoger onderwijs is de bevolking aangewezen op omliggende gemeenten zoals Tiel en Culemborg of verder weg. Jongeren die gaan studeren verlaten de dorpen daarom vaak voor de stad.

¹ In het kader van Programma Sociaal Profiel 2014 van de provincie Gelderland.

Jongeren met een beperking blijven er vaak wonen. Zorgorganisaties zoals MEE bevestigen dat er veel eenzaamheid is onder de bewoners met een beperking.

Gestart in drie dorpen

Het project Inclusieve gemeente Geldermalsen startte in drie dorpen samen met kleine lokale en grotere, soms landelijke, samenwerkingspartners (betrokken organisaties). Deze dorpen zijn Beesd, Tricht en Geldermalsen. Van de grotere met het project samenwerkende organisaties noemen we de gemeentelijke organisatie, het college van B&W en politieke partijen van Geldermalsen, de Provincie Gelderland, Hogeschool Rotterdam, Vrije Universiteit Amsterdam en zorgorganisaties Prezzent en 's Heerenloo. Kleinere lokale organisaties zijn onder meer stichting Awari, Dorpshuis Tricht, De Eeterij, Cultureel Café Le Melangeur, manege de Hartenhoeve en diverse gehandicaptenorganisaties in Geldermalsen. Vanuit de leerstoel Disability Studies aan het VUmc te Amsterdam is het wetenschappelijke karakter van de innovatieve aanpak gewaarborgd en de disseminatie van kennis. Dit laatste in de vorm van presentaties tijdens bijeenkomsten met wetenschappers, politici, uitvoerders en betrokken burgers in gemeenschaps- en buurthuizen in Geldermalsen en landelijke bijeenkomsten in Utrecht en Amsterdam. Een eindevaluatie bijeenkomst was begin 2016 gepland in het stadhuis, maar is verplaatst vanwege andere prioriteiten van de gemeentesecretaris, naar aanleiding van de acz-ongeregelde heden in december 2015.

Methodische aanpak

Innovatief bij de aanpak en activiteiten van DSiN is dat wordt toegewerkt naar een sociale infrastructuur van samenwerkende burgers én organisaties met een focus op participatie (meedoen) en 'Beloning' (erbij horen) van alle burgers. Het wetenschappelijke instrumentarium, waaronder contact-interventie en de 'narratieve' (verhalende) methode en Participatief Actie Onderzoek (mensen waar het om gaat actief betrekken bij onderzoek en verandering van hun situatie), registreert en regisseert de processen vanuit een fenomenologische houding. Dat betekent onder meer dat processen en uitkomsten binnen een humanistische context worden gewaardeerd. Dat wil zeggen dat wordt nagegaan of deze mogelijkheden scheppen voor mensen met een beperking of deze juist beperken. Daarmee sluiten we aan op de 'Capability Approach' van Sen en Nussbaum die zich verzet tegen de kwestie van het negeren en blokkeren van de mogelijkheden die mensen bezitten om zich te ontploeren aan armoede en onderdrukking (Nussbaum, 2012). De 'Capability Approach' maakt het mogelijk gemeenten te beoordelen op mate van Inclusief beleid. Overheden 'hebben de taak om mensen in staat te stellen om een waardig en minimaal florerend leven te leiden' (Nussbaum, 2012). Om dit te bereiken behoort een fatsoenlijk politiek bestel de burgers te voorzien van een tiental essentiële mogelijkheden, of zoals Nussbaum dat noemt 'capabilities'. De tien mogelijkheden, waarin overheden zoals gemeenten moeten voorzien, komen bekend voor. Het gaat over gelijk recht op gezondheid, onderwijs, lichamelijke onschendbaarheid, mogelijkheid tot liefde en hechting aan medemensen, vrijheid van meningsuiting, recht op veiligheid, mogelijkheid tot het aangaan van sociale banden en eigendomsrechten, waaronder het recht om een inkomen te verwerven. In een inclusieve stad of gemeente zijn deze mogelijkheden voor mensen met een beperking gewaarborgd.

Doelen van het project

Het project Inclusieve gemeente Geldermalsen van DSiN werd gesubsidieerd door de Provincie Gelderland. Als doel van dit project is geformuleerd:

- 1) Het realiseren van de eerste inclusieve plattelandsgemeente in Nederland (Geldermalsen) waar bewoners met en zonder beperking dezelfde kansen hebben op alle levensterreinen van wonen, werken, inkomen, vrije tijd, cultuur etc..*
- 2) Realiseren van een basisinfrastructuur voor inclusief samenleven op alle levensterreinen waaronder vermindering van sociaal isolement en verbetering van participatie, zelfstandig wonen, leren en werken.*
- 3) Het verkrijgen van inzicht in de doeltreffendheid en doelmatigheid van instrumenten en methodieken die de eigen regie van kwetsbare groepen versterken.*
- 4) Het ontwikkelen van een referentiekader voor nieuwe, innovatieve en toekomstbestendige samenlevingsvormen.*

In het project zijn de doelen op specifieke wijze uitgewerkt en nagestreefd.

- 1) Het realiseren van de eerste inclusieve plattelandsgemeente in Nederland (Geldermalsen) waar bewoners met en zonder beperking dezelfde kansen hebben op alle levensterreinen van wonen, werken, inkomen, vrije tijd, cultuur etc.*

Gedurende het project is er aandacht besteed aan kennismaking en inventarisatie: Het sociaal-economisch en politiek profiel van de gemeente Geldermalsen is bestudeerd en beschreven. De inventarisatie van initiatieven leidde tot het opzetten van een sociale kaart van organisaties en personen gericht op mensen met een beperking. In gesprekken en interviews met actieve burgers en sleutelfiguren van publieke en private organisaties, instellingen en de gemeentelijke organisatie werd gezocht naar de wensen en behoeften van bewoners en werkers in de gemeente Geldermalsen en werden energierijke mensen geselecteerd die aan het project wilden bijdragen.

Voor het realiseren van de eerste inclusieve plattelandsgemeente in Nederland zijn vervolgens de eerste stappen gezet.

Een zichtbaar resultaat is dat het project heeft geleid tot talloze bijeenkomsten met mensen met en zonder beperking, vele malen in de media is genoemd en ook op bestuurlijk niveau wordt besproken. Dit noemen we de *Output*, en wordt meer uitvoerig beschreven in hoofdstuk 4 van het rapportage verslag. In dat hoofdstuk gaan we ook in op de *Outcome*. Waaronder het bijzondere resultaat dat het project Inclusieve gemeente Geldermalsen in 2016 direct betrokken wordt bij de werving en selectie van de Adviesraad voor het sociale domein (Gemeente Geldermalsen, 2016) ²

De belangrijkste taak van de Adviesraad is het beoordelen of inwoners op basis van het gemeentelijke beleid in het sociale domein voldoende kunnen meedoen aan de lokale samenleving.

- 2) Realiseren van een basisinfrastructuur voor inclusief samenleven op alle levensterreinen waaronder vermindering van sociaal isolement en verbetering van participatie, zelfstandig wonen, leren en werken.*

² Artikel 4, De verordening Adviesraad voor het sociaal domein, 19 januari 2016, regnr. 10.021751, Toelichting.

Het idee achter de inclusieve gemeente is in anderhalf jaar tijd steeds meer ingebed in de bestuurlijke organisatie van de gemeente. Dit is het resultaat van organiseren en verbinden van initiatieven van en voor bewoners met een beperking, en daar voortdurend medewerkers van beleid en uitvoering bij te betrekken. Daarbij speelde de aandacht van de 'traditionele' media een cruciale rol. Vooral de lokale radio en schrijvende pers waren vaak aanwezig bij onze bijeenkomsten.

De inclusieve gemeente werd een opdracht aan de bevolking en het bestuur, en dat is ook de bedoeling van het VN-verdrag voor gelijke rechten van mensen met een beperking.

3) *Het verkrijgen van inzicht in de doeltreffendheid en doelmatigheid van instrumenten en methodieken die de eigen regie van kwetsbare groepen versterken.*

Diverse contactinterventies zijn ingezet waardoor een brede laag van de bevolking is bereikt. In het verslag wordt uitvoerig ingegaan op de 'obstakeltochten', ontmoetingsbijeenkomsten, 'markten' en de cliëntCollages door studenten verzorgd aan mensen met een beperking die op de kinderboerderij werken. Als vervolg op de interventies zijn er diverse initiatieven vanuit de bevolking gestart. Het *Dit is uw dorp* initiatief in Beesd is een van de vele voorbeelden van gemeenschappelijk aanpakken van Inclusie op meerdere terreinen op dorpsniveau. Op het gebied van sport is met subsidie van de provincie Gelderland in het dorp Beesd een experiment gestart om bewoners met en zonder beperking meer bij sportclubs te betrekken met het oog op verbetering van de leefbaarheid in dorpen. In Geldermalsen worden de cliëntColleges in 2016 uitgebreid.

Een inclusieve gemeente is pas áf' als alle denigrerende vooroordelen tegen kenmerken van personen zijn verdwenen. Nieuwe vooroordelen ontstaan door technologische en culturele veranderingen en daardoor komt er geen einde aan de opdracht te werken aan een inclusieve gemeente. Vandaar het belang dat de gemeenteraad en het presidium van burgemeester en wethouders begonnen zijn met het vastleggen van de in het VN-verdrag afgesproken invloed en medebeslissingsrecht van mensen met een beperking.

4) *Het ontwikkelen van een referentiekader voor nieuwe, innovatieve en toekomstbestendige samenlevingsvormen.*

Voor de lezer die in de afgelopen drie maanden het nieuws over Geldermalsen heeft gevolgd, zal de onderhavige doelstelling een interessante zijn. Zelf zijn we van mening dat de eerste fundamenten voor de basisinfrastructuur en een referentiekader zijn gelegd, om redenen die we hierboven beschreven over de opdracht om de inclusieve gemeente te realiseren. Zichtbaar zijn bijvoorbeeld de vorderingen op het terrein van leren en werken met de ontwikkeling van de Cliëntcolleges. De opzet van deze colleges is dat studenten van de agrarische school Helicon op verzoek van medewerkers met een beperking van imkerij-, speeltuin en kinderboerderij, cursussen verzorgen rond voor medewerkers relevante onderwerpen. Dit project wordt in 2016 met subsidie van de gemeente verder uitgebreid met onder meer deelname van studenten uit het hoger onderwijs. Als belangrijk referentiekader voor nieuwe samenlevingsvormen zien we het in hoofdstuk 4 beschreven 'beleidsverbeter-model' dat goed bruikbaar is in combinatie met de boven genoemde 'Capability Approach' die zich richt op verbetering van mogelijkheden van burgers door overheden.

Een kanttekening plaatsen we bij het 'sociaal isolement' van bewoners met en zonder beperking in Geldermalsen. Eenzaamheid onder mensen met een beperking blijkt veel groter van omvang dan verwacht. Eenzaamheid is als tegenhanger van de inclusieve samenleving

een grote bedreiging voor plattelandsgemeenten met kleine dorpen. Veroorzaakt door onder meer verdwijnen van voorzieningen zoals kleine middenstandwinkels, banken, pinautomaten, apotheek en bibliotheken en openbaar vervoer. Vergrijzing door veroudering van de geboren en getogen bevolking en wegtrekken van hoger opgeleide jongeren draagt bij aan vermindering van onderlinge zorgmogelijkheid van de bevolking. Daar staat tegenover dat hulpbereidheid van de bevolking van Geldermalsen onderling hoog blijft. Lokale zorgorganisaties wijzen op de problemen voor jongeren met een beperking vanwege bezuinigingen, onder meer op hun zorg- en dagbestedingsbudget. In ons vervolg project in 2016 besteden we daarom meer aandacht aan ontmoetingen met eenzame mensen die graag meedoen maar daarvoor meer mogelijkheden moeten krijgen.

Leeswijzer

De doelstelling een Inclusieve gemeente te realiseren in Gelderland sluit aan op de door de gemeente Geldermalsen gekozen WMO- en participatiedoelstelling en uitvoeringsplannen voor 2015-2016 en de missie en doelstellingen van DSiN, zoals beschreven in hoofdstuk 1 van de rapportage.

Daarna gaan we in op de acties ter realisatie van de doelstellingen en wie daarin participeren (hoofdstuk 2).

In hoofdstuk 3 gaan we in op de resultaten voor verschillende stakeholders in Geldermalsen, waaronder ook de niet verwachte. We analyseren resultaten aan de hand van de doelstellingen. We bespreken het project vanuit een breder perspectief.

Hoofdstuk 4 trekken we conclusies en doen we aanbevelingen en bespreken de overdraagbaarheid van bevindingen. We sluiten af met een discussie waarin we de resultaten van het project bespreken vanuit bredere perspectief.

Rapportage van Bevindingen

Inleiding

In 2014 begon het ‘bouwen’ aan een Inclusieve gemeente Geldermalsen, waarin mensen met een beperking (fysiek, verstandelijk, zintuiglijk en/of psychisch), net als andere mensen, vanzelfsprekend deel uit maken van het leven dat wij met elkaar in onze samenleving leiden. Dit project wordt uitgevoerd door stichting Disability Studies in Nederland (DSiN) in samenwerking met de bewoners met en zonder beperking en met studenten van VUmc Amsterdam en Hogeschool Rotterdam³.

De Inclusieve gemeente is

Een gemeente die werkt aan een sociale infrastructuur voor de samenleving waarin iedereen vanzelfsprekend zo veel mogelijk meedoet, heet een inclusieve gemeente. Een gemeente zonder letterlijke drempels en ook zonder figuurlijke drempels. In een inclusieve omgeving is er een goede fysieke toegankelijkheid van openbare gebouwen, voorzieningen en informatie. Mensen wonen en werken zo veel mogelijk samen in de gemeente, in het reguliere onderwijs en in een reguliere arbeidssituatie. Er is oog en respect voor diversiteit (Disability Studies in Nederland op www.disabilitystudies.nl/projecten).

Bij het lanceren van Disability Studies in Nederland (DSiN) werd de ambitie geuit om een Inclusieve gemeente in te richten die inclusie en maatschappelijke participatie van mensen met een beperking in de praktijk waarmaakt en onderzoeksmatig volgt (Kool, 2009). Deze ambitie sluit aan bij de kenmerken van disability studies, waarin (1) handicap en ‘disability’⁴ in de context wordt beschouwd, waarbij een beperking wordt begrepen als een interactie tussen de persoon en zijn omgeving; (2) met een interdisciplinaire aanpak wordt gewerkt, gericht op het bevorderen van mogelijkheden en het voorkomen van onmogelijkheden; (3) een cross-disability perspectief wordt gehanteerd, waarbij het accent niet op een specifieke beperking ligt maar op principes die voor iedereen van belang zijn en (4) waarin actieve participatie van mensen met beperkingen wordt bevorderd en leiderschapsposities worden nagestreefd (Schippers, 2010)⁵.

³ De theoretische invalshoek van dit verslag is mede gebaseerd op het artikel door Alice Schippers en Edwin de Vos voor het boek Disability Studies in de Lage Landen, Bouwen in Buurten. Wil je Meedoen? En Meebepalen? (In druk, 2016).

⁴ ‘disability’ wordt hier niet vertaald, omdat het Engelstalige begrip omvattender is dan de Nederlandse vertaling ‘beperking’ door ook de annotatie met de omgeving in te sluiten.

⁵ DSiN zet het vakgebied DS vanuit verschillende, aanvullende, perspectieven neer. Ten eerste is de historische achtergrond –zowel nationaal als internationaal- van belang met definities van disability, gestoeld op paradigma’s en modellen die de geschiedenis van disability reflecteren. In Nederland valt bijvoorbeeld de grote versnippering van blinden-, doven- en andere belangenorganisaties op. Ten tweede is het contextuele perspectief van belang, waarin onder meer cultuur, rechten, onderwijs, werk, beleid en technologie een rol spelen. Ten derde ligt de focus op de lokale gemeenschap van bewoners en werkers en het sociale netwerk van mensen met beperkingen. Dit is een belangrijk aangrijpingspunt voor de ambitie voor een Inclusieve Stad (Schippers, 2010).

Inmiddels zijn drie Inclusieve-Stad-projecten gestart, in Almere, Geldermalsen en Nijkerk. De projecten zijn als het ware 'living labs' of 'proeftuinen', waarin bewoners samen met DSiN gezamenlijk de leefsituatie van mensen met een beperking verbeteren, zowel voor het individu als in relatie met de omgeving. Nagegaan wordt hoe mensen met een beperking (onder eigen regie) kunnen bijdragen aan de kwaliteit van bestaan en aan een inclusieve samenleving. De opgedane kennis wordt toegepast in projecten in Almere, Nijkerk en Geldermalsen, waarbij wordt onderzocht welke sociaal-economische verschillen van invloed zijn op een succesvolle aanpak.

Hoofdstuk 1 Bouwen op bestaande initiatieven

In samenwerking met de Provincie Gelderland en de gemeente is in 2014 dit meerjarige project gestart waarbij dorpen en buurten in gemeente Geldermalsen inclusief en toegankelijk ingericht worden voor alle gebruikers. Het project richt zich op verbetering van de positie en kansen van mensen met een beperking waarvan bekend is dat deze ook kwetsbaarder zijn en minder participeren vanwege gemiddeld lagere opleidingsniveaus, minder regulier werk, lager besteedbaar inkomen, slechtere huisvesting, minder transportmogelijkheden en minder mogelijkheden tot deelname aan sociale, culturele en sportactiviteiten.

Geldermalsen is het prototype plattelandsgemeente met één kern en kleinere dorpjes. De bevolking is volgens een maatschappelijk werker relatief laag opgeleid en sociaal zwak. Daarbij valt op dat het percentage burgers dat afhankelijk is van een Bijstandsuitkering relatief laag is, ook in vergelijking met andere gemeenten in het rivierengebied (Kernkaart Nederlandse Gemeenten). Als plattelandsgemeente heeft Geldermalsen bijzondere mogelijkheden en beperkingen, die per dorp verschillen. Al sinds jaar en dag moeten mensen in kleine kernen bij een bepaalde zorgvraag verhuizen (VNG, 2013) en dat is in Geldermalsen niet anders. De kleinschaligheid van de dorpen samen met de saamhorigheid die bijvoorbeeld de kerken en vele maatschappelijke organisaties kenmerken draagt bij aan meer onderlinge zorg waardoor mensen met een zorgvraag zelfstandig blijven wonen. Vanwege de in 2015 aangekondigde bezuinigingen staan echter veel maatschappelijke organisaties onder druk om hun begrotingsbudget soms met 25 procent te verminderen. Eén van de oplossingen die voor het in stand houden van voorzieningen wordt genoemd is het 'wijkgericht' (samen)werken. Daarvoor heeft de gemeente Geldermalsen in 2013 een inventarisatie verricht en ongeveer 27 organisaties beschreven.

1.1 Het historisch provinciaal Beleidskader Sociaal Profiel en de Uitvoeringsagenda

Het Sociaal Profiel is één van de beleidsuitwerkingen van Uitdagend Gelderland dat de Provinciale Staten eind 2011 vaststelden. Het beschrijft de afgebakende rol die de provincie Gelderland ten aanzien van gemeentelijk sociaal beleid wil spelen bij het zoeken naar antwoorden op de sociaal-maatschappelijke kwesties van deze tijd. Inspelend op de ontwikkelingen in Gelderland stelde de leden van Provinciale Staten voor 2013 het uitvoeringprogramma 'Samen op Eigen kracht' vast met concrete speerpunten en doelstellingen. De Uitvoeringsagenda Sociaal Profiel 2014 heeft als titel: Verbinden, verbreden, versnellen. De provincie Gelderland geeft daarmee uitdrukking aan de noodzaak tot samenhang en samenwerking tussen partijen en belanghebbenden om de complexe en ingrijpende transities adequaat in te vullen. De rol van de provincie wordt omschreven in termen die nauw aansluiten op het project Inclusieve Gemeente Geldermalsen:

-Verbindend: door partijen die met elkaar te maken hebben of elkaar nodig hebben (zorg- en welzijnsaanbieders, gemeenten en burgers, woningcorporaties) bij elkaar te brengen.

-Verbredend: door bij te dragen aan samenhang van de transities, door kennisverbreding en netwerkverbreding (zoals gemeenteraden, zorgverzekeraars en kennisinstututen, bijv. hogescholen en universiteiten).

-Versnellend: door cofinanciering van innovaties en onderzoek/inventarisaties worden met good practices in de provincie nieuwe kennis, ervaringen en inzichten ontwikkeld en verder verspreid en toegepast (Kennisvalorisatie).

De titel Verbinden, Verbreden, Versnellen verwijst ook naar complementaire ambities. Ook via ruimtelijk en economisch beleid wil de provincie, waar mogelijk, bijdragen aan verbetering van de sociale infrastructuur. Hierbij wordt gefocust op het woonbeleid en scheiden van wonen en zorg, uitmondend in langer zelfstandig wonen van mensen met een zorgbehoefte. De focus op mobiliteit (basismobiliteit), Topsectoren en innovatie (met name health) kan bijvoorbeeld bijdragen aan een grotere economische participatie van kwetsbare groepen.

De provincie benoemt in Het programma Sociaal Profiel voor de periode 2013-2016 en in de Uitvoeringsagenda 2014: Verbinden - verbreden - versnellen vijf sociale thema's. Het project Inclusieve Gemeente Geldermalsen richt zich direct op het thema:

1. Aandacht voor kwetsbare mensen en groepen en hun participatie in de samenleving.

Het project richt zich in de eerste plaats op verbetering van de positie van mensen met een beperking waarbij bekend is dat deze ook kwetsbaarder zijn en minder participeren vanwege gemiddeld lagere opleidingsniveaus, minder regulier werk, lager besteedbaar inkomen, slechtere huisvesting, minder transportmogelijkheden en minder mogelijkheden tot deelname aan sociale, culturele en sportactiviteiten.

Een verbeterde maatschappelijke participatie van kwetsbare groepen kan volgens de Uitvoeringsagenda 2014 bereikt worden door:

- Het aanpakken van sociaal isolement: Voorkomen, opsporen en verminderen.
- Het verbeteren van de eigen regie van kwetsbare groepen in een complexere samenleving.
- De economische participatie van kwetsbare groepen te stimuleren.

Andere thema's van het Uitvoeringsprogramma 2014 betreffen de thema's:

2. Actief burgerschap en gemeenschapszin, en
3. Gezondheid en zorg.

Genoemde drie thema's sluiten direct aan op het samenwerkingsverband dat DSiN nastreeft met de gemeente Geldermalsen.

1.2 Doelstelling van de gemeente Geldermalsen

De doelstellingen en activiteiten in het project Inclusieve Gemeente Geldermalsen sluiten aan bij de thema's en doelstellingen van de gemeente. Eén belangrijke leidraad is het gemeenteraadsbesluit (27 november 2013) rond de maatschappelijke effecten en beleidsdoelstellingen ter aanvulling op het WMO beleidsplan Maatschappelijke ondersteuning "Eigenkracht is goud waard". De doelstelling een Inclusieve gemeente te realiseren in Gelderland sluit aan op de door de gemeente Geldermalsen gekozen WMO- en participatiedoelstelling en uitvoeringsplannen voor 2015-2016.

Het project loopt wat betreft de financiering door de provincie Gelderland tot eind 2015. Het ligt in de bedoeling dat het project 'Geldermalsen, inclusieve gemeente' overgaat in een van de 'Living Labs' die DSiN wil bouwen binnen het kader van het Nationaal Programma Gehandicapten Gewoon Anders.

Geldermalsen was goed bezig!

In Geldermalsen waren al veel initiatieven van bewoners, organisaties en gemeente projecten die er voor zorgen dat de kwaliteit van leven voor bewoners met een beperking verbetert. Tijdens de door ons georganiseerde bijeenkomsten presenteerden organisaties zich daarmee op informatiestands. We noemen hier enkele:

['s Heerenloo](#): Atelier XIXI (kunstwinkel met producten gemaakt door bewoners van 's Heerenloo) en Harten theater (theatergroep voor de bewoners van 's Heerenloo met theaterproducties toegankelijk ook voor bewoners van Geldermalsen).

[Prezzent](#): Begeleiding, wonen en dagbesteding voor mensen met een verstandelijke beperking.

[St. Awari](#): Stichting Awari realiseert een breed en samenhangend pakket aan projecten waarin diverse doelgroepen, samen met inwoners van dorpskernen, constructief aan de slag gaan om een aantal doelen én resultaten te realiseren.

[Gehandicapten Platform Geldermalsen](#): Het GPG komt op voor mensen met een beperking en voor chronisch zieken in de gemeente Geldermalsen.

[Welzijn Geldermalsen](#): is dé welzijnsorganisatie voor de inwoners van de gemeente Geldermalsen en Lingewaal en zet zich in om de leefbaarheid te verbeteren.

[Speeltheek Geldermalsen](#): verhuur van binnen- en buiten speelgoed met speciale aandacht ook voor zintuigelijk en snoezel speelmateriaal voor kinderen en volwassenen met een beperking.

Gedurende het project de inclusieve gemeente Geldermalsen zijn we veel kleinere initiatieven tegen gekomen waarmee wij aansluiting vonden, waaronder: Autisme vriendelijke film bij Lingefilm, Een ICT-werkplaats voor jongeren met een beperking door Stichting Icarus van Rene van Rixel, paardrijlessen voor bewoners met en zonder een beperking bij de Hartenhoeve, blogs en documentaires over “het leven met een beperking” door Mienke van Alphen, aandacht voor Leefbaarheidprojecten bij Dorpshuis Tricht, talkshow met bewoners met en zonder een beperking bij het Cultureel Café Le Melangeur, het toegankelijkheidsproject bij VV Beesd, een G-team bij voetbalvereniging Relico, arbeidsplaatsen bij de gemeente voor mensen met een beperking door organisatie Lander, Cliëntcolleges bij MBO Helicon, Rode koffietafel met aandacht voor de inclusieve gemeente en andere maatschappelijke thema's, inclusief onderwijs op Basisschool Op 't Hof etcetera.

Hoofdstuk 2 Uitvoering, activiteiten en processen

In de eerste maanden van het project is er aandacht besteed aan kennismaken met en inventarisatie van bestaande initiatieven en actieve burgers. Belangrijke startdocumenten die we gebruiken beschreven het sociaal profiel van de gemeente Geldermalsen. De inventarisatie van bestaande initiatieven leidde tot een sociale kaart. Deze is mede gebaseerd op honderden gesprekken en interviews met sleutelfiguren van organisaties, instellingen en overheidsinstanties in de gemeente Geldermalsen. Belangrijke input vormde ook de interviews tijdens een cultureel café- avond in Geldermalsen en overlegbijeenkomsten met bewoners met en zonder beperkingen in Beesd en Tricht over het thema fysieke en sociale toegankelijkheid. Ook verrichtten we een schriftelijk onderzoek naar deelname van mensen met een beperking in het verenigingsleven. Een student van de Amsterdam University verrichtte een vergelijkend onderzoek naar good practices bij ouderinitiatieven in Geldrop en gemeente Geldermalsen. Daarbij maakten we een korte film over het begrip Inclusieve stad dat werd opgenomen in Almere en Geldermalsen. Deze film is daarna regelmatig gedraaid tijdens voorlichtingsbijeenkomsten, waaronder op de Kennismarkt op 6 maart 2015 in Den Bosch. Hierna geven we een chronologisch overzicht van de activiteiten.

2.1 Activiteiten in 2014

De voorbereidende projectactiviteiten startten in de tweede helft van 2014. Deze omvatten onder meer:

- Bijeenkomsten met beleidsmakers en afstemmingsoverleg op beleidsniveau, met onder andere de Provincie Gelderland. En van gemeente Geldermalsen met wethouder Niko Wiendels (Sociaal Domein), senior beleidsadviseur WMO Marij Strijbos, beleidsadviseur Sociaal Domein Erik Mulder en projectmanager Transitie Joris van der Hork.
- Lezen van documenten voor inzicht in het profiel van de gemeente; overzicht van voorzieningen, gegevens met betrekking tot inwoneraantallen en sociale economische gegevens, inzicht in knelpunten met betrekking tot toegankelijkheid en mobiliteit (cultuur in plattelandsgebied, openbaar vervoer, etc.)
- Gesprekken en interviews met aanbieders van zorg- en welzijnsdiensten, onder meer met Welzijn Geldermalsen (medewerkers en directeur), Prezzent, aanbieder van zorg aan mensen met een verstandelijke beperking, De Zorgimkerij (Dagbesteding), Stichting Awari/Spullenmakerij (waardevol werk), STMR, Humanitas (coördinator), MEE Gelderse Poort (project vriendenkring), 's Heeren Loo, Helicon (project cliëntenColleges), Gehandicapt Platform Geldermalsen (voorzitter), Speeltheek (speelgoed voor kinderen met een beperking, coördinator), Thomashuizen Beesd en Buurmalsen en de Hartenhoeve (Manege voor mensen met een beperking).
- Aanmaken van Facebook pagina en website met informatie over het project.
- Gesprekken/interviews met bewoners met en zonder een beperking in Tricht, Beesd en Geldermalsen. Interviewportretten van meerdere mensen met een fysieke beperking, visuele beperking, organisator autisme vriendelijke filmvoorstellingen Lingefilm, pleegmoeder van drie kinderen met een verstandelijke beperking, raadslid en moeder van een dochter met autisme, moeder van een zoon met autisme en fysieke beperking (inclusief onderwijs).
- Woensdagochtenden groepsoverleg "coffee clatch" in Tricht: met bewoners bespreken van inclusieve thema's in de gemeente. Ook gesprekken met vertegenwoordigers van het zorgteam die spreekuur houden in het dorps huis.
- Onderzoek naar participatie van mensen met een beperking en naar sociale en fysieke toegankelijkheid van lokale vrije tijd-organisaties, waaronder muziekverenigingen, de bibliotheek, multifunctionele centrum De Pluk, horeca gelegenheden, etc.

- Workshop voor UWV-medewerkers over het project Inclusieve gemeenten aan de VU-Medisch Centrum met bewoners van Tricht op 18 december 2014.
- Interview over de inclusieve gemeente Geldermalsen tijdens talkshow Cultureel Café (19 december 2014).
- Studenten betrokken voor onderwijs en verbinding naar methodieken in de gemeente (Hogeschool Rotterdam en University College Amsterdam).
- Bijwonen van en participeren in diverse bijeenkomsten, waaronder Klankbordgroep WMO Geldermalsen, presentatie Kernteams Geldermalsen, Cingelplein Beesd, infopunt Klokhuis, Kennismarkt Den Bosch, Helderheid in Zorg (Helicon), Cultureel Café Geldermalsen, Gemeente Geldermalsen: beeldvormende avond gemeenteraad en commissies, Meet & Match Geldermalsen en VGN bijeenkomst.

2. 2 Activiteiten in 2015

Om in korte tijd bewoners, organisaties en overheidsinstanties te betrekken bij het project, waren de projectmedewerkers vooral actief in drie dorpen; Beesd (met de omliggende dorpen Rhenoy, Rumpst, Enspijk, Acquoy, Gellicum, Deil), Tricht (en Buurmalsen) en Geldermalsen (en Meteren). De volgende activiteiten waren belangrijk:

BEESD: Op 31 januari is een obstakeltocht georganiseerd waarbij bewoners van Beesd zelf konden ervaren hoe het is om in een rolstoel de fysieke toegankelijkheid van winkels/openbare gebouwen te ervaren. Hier is ook een film van gemaakt.

BEESD: Op 19 februari een bijeenkomst in het lokale café de Notenboom voor bewoners en organisaties om over het inclusieve dorp te praten. In gesprek met twintig bewoners over welke fysieke en sociale drempels er zijn in Beesd.

TRICHT: Koffieochtenden (coffee clutch) op de woensdagmorgen in het dorps huis worden gebruikt voor gesprekken met bewoners met een beperking en/of ouders die kinderen hebben met een beperking en met het kernteam Geldermalsen (in andere gemeenten soms wijkteam genoemd).

TRICHT: Aandacht vanuit de toegankelijkheid in verband met (protesten tegen) uitbreiding van het spoor. Dorpsbewoners, dorpsraad en gemeente in overleg over het hellingspercentage van 7% bij een toekomstige onderdoorgang. Door het project worden afspraken tussen wethouders en bewoners versoepeld.

GELDERMALSEN: Cultureel Café-avond met het thema de inclusieve gemeente op vrijdag 27 maart. Bewoners met beperking worden geïnterviewd over bijzondere initiatieven in de gemeente. Voorafgaand staat er een groot artikel over de inclusieve gemeente en aankondiging in het nieuwsblad Geldermalsen. Enthousiaste reacties van de organisatoren van het cultureel café om jaarlijks een talkshow te organiseren voor en met mensen met een beperking.

Programma: Cultureel Café / Talkshow RTV Betuwe op vrijdag 27 maart 2015 in de Melangeur. Thema: Inclusieve gemeente Geldermalsen

Doelen: Laten zien dat mensen meer (kunnen) zijn dan hun beperking/De kunst van het zijn.

Interactief: bezoekers lopen rond, praten mee, bekijken foto's en films, en geven reacties. Mensen met verstandelijke beperking worden geïnterviewd door verslaggever RTV Betuwe.

Talkshow onderwerpen:

Invulling muziek: 5 nummers

- bewoners 's Heeren Loo, Thomashuis

Interviews in duo vorm met bewoners met een beperking

1) Patricia & Irene: korte inhoud over het project de inclusieve gemeente Geldermalsen 2x 5 minuten

2) Hartenhoeve: klanten met beperking over paardrijlessen bij de Hartenhoeve

3) Wethouder Wiendels over beleid/ inclusieve gemeente 5 minuten en 5 minuten over sport i.c.m. gesprek ervaringsdeskundige over sporten met een fysieke beperking

4) Lingefilm autisme vriendelijke kinderfilms door initiator 5 minuten/ 5 minuten door bezoeker van deze kinderfilms met haar pleegkinderen met een verstandelijke beperking.

5) Ervaringsdeskundige over reizen met de trein en de fysieke toegankelijkheid van het treinstation in Geldermalsen. Wat werkt wel en wat werkt niet. 10 minuten

6) Interviews met medewerkers van de zorgimkerij

Foto-expo en filmpjes worden vertoond voor en na de talkshow.

GELDERMALSEN: Woensdag 27 mei; Simulatie-wandeling in dorp Geldermalsen met mensen met en zonder beperking, waaronder raadsleden en wethouders. Met rolstoelen, rollators, verduisteringsbril en geleidestok konden deelnemers ervaren hoe belangrijk het is om bij het ontwerp van openbare ruimte rekening te houden met inwoners met een beperking.

ClïëntColleges Helicon:

In het derde en vierde leerjaar van de opleiding Dier, Gedrag en Ondernemen kunnen de leerlingen van Helicon modules kiezen. Dit zijn lespakketten van tien weken, waarbij leerlingen een onderwerp kiezen om zich in te verdiepen. Deze keuzemodules vinden op verschillende scholen van Helicon plaats. Helicon MBO Geldermalsen biedt de keuzemodules Dier & Zorg en Dierentuinbeheer.

Dier & Zorg: De module start met de achtergrond van animal assisted activities (AAA) waarna wordt ingegaan op verschillende doelgroepen (autistisch spectrum – dementerenden – lichamelijk en verstandelijk beperkten – delinquenten – psychische aandoeningen). Tevens krijgen leerlingen mee hoe diergerelateerde activiteiten met dergelijke doelgroepen te organiseren en te rapporteren voor zorginstellingen. Binnen de module worden vier bedrijven bezocht (Zorgimkerij in Beesd, De Witte Schuur, Kinderboerderij De Heuvel en de Hartenhoeve), waarbij leerlingen de cliënten/deelnemers vragen kunnen stellen. Deze vragen spelen in op de leerbehoefte van de cliënten/deelnemers. Uiteindelijk gaan de leerlingen in projectgroepen een lesactiviteit organiseren aan de cliënten/deelnemers op de bedrijven.

Mensen met een verstandelijke beperking bereiden, samen met MBO studenten Helicon, de ClïëntColleges voor. Tijdens een ClïëntCollege geeft een MBO student les over een specifiek onderwerp in het werkveld 'Dier en groen'. Bijvoorbeeld over snoeien, het schaap, onkruid bestrijden, of zaaien en kweken van kruiden. Vanuit het motto 'Niets over (én voor) ons, zonder ons' leggen de deelnemers aan studenten uit wat ze al weten van de onderwerpen, hoe een college vormgegeven kan worden, welke vragen er spelen bij dagbestedinglocaties waar met dieren en/of groen gewerkt wordt.

Deze voorbereiding werd, uit 350 inzendingen, genomineerd voor de Gouden Prokkel in de categorie Mensenrechten. Samen met zes deelnemers (met een beperking) zijn we naar de uitreiking door Staatssecretaris Van Rijn geweest op 26 juni te Utrecht.

GEMEENTE: Woensdag 3 juni, Prokkelweek inclusieve gemeente Geldermalsen. In samenwerking met Helicon, MBO opleidingen in 'dieren en groen', Prezzent; aanbieder van zorg en ondersteuning aan mensen met een verstandelijke beperking, en Manege de Hartenhoeve; dagbesteding voor mensen met een beperking.

ALGEMEEN: Vrijdagavond 5 juni was er in het Cultureel Café in Geldermalsen een theatervoorstelling van de terugspeeltheater groep Theater Boven Water. Betrokkenen van de inclusieve gemeente Geldermalsen werden extra geïnformeerd. Het thema van de avond was *Hoe toegankelijk is de gemeente Geldermalsen*. Bewoners werden uitgenodigd om te vertellen over hun ervaringen waarna de theatergroep de gebeurtenis terugspelde.

BEESD: Ervaringsdeskundige (23 jaar) geboren met Cerebrale Parese en daardoor gebonden aan haar rolstoel. Zij participeert actief in de Beesdse activiteiten binnen het project Inclusieve gemeente Geldermalsen. Via onze facebook-pagina en netwerkcontacten promoten we graag de documentaire die door en over haar gemaakt is, haar interview in BoskMagazine, en de lezingen die zij geeft over

haar leven met beperkingen. Zij gaat met onze hulp deelnemen aan de Adviesraad sociaal domein van de gemeente Geldermalsen.



Poster van Ron voor de Bewustwordingscampagne

ALGEMEEN: 22 juni Presentatie op congres Focus op Kennis en onderzoek, Utrecht. Samen met mensen met een beperking uit Geldermalsen en Almere werden twee Workshops gegeven over Inclusie in de praktijk. Onder meer vertoning van de Film Inclusieve gemeenten Almere en Geldermalsen, spelen van het mensenrechtenkwartet voor mensen met een verstandelijke beperking, optreden Terugspeeltheatergroep en discussie.

Het congres is de opmaat voor Gewoon Bijzonder: Nationaal (onderzoek)Programma Gehandicapten, van ZonMw en ministerie van VWS. Daarbinnen wil DSiN aan de slag met Heterotopia (Mensen met een beperking in Geldermalsen, Nijkerk, Almere en Rotterdam).

ALGEMEEN: 2^e Rode Koffietafel naar aanleiding van de bijeenkomst in mei is het thema De inclusieve gemeente. Hoe toegankelijk is Geldermalsen. David en Irene vertellen over het project en de mogelijkheden die zij zien in de gemeente.

Naar aanleiding van de bijeenkomst gaat voorzitter van de Rode Koffietafel met de volgende aandachtspunten naar de gemeente fracties toe:

1. gemeentelijke bouwverordening die de ruimste normen als uitgangspunt hanteert.
2. een beeldvormende vergadering over de inclusieve gemeente. Een beeldvormende vergadering is bedoeld om de raadsleden inzicht te geven in de meningen van de samenleving rond een bepaald beleidsaspect. De raadsleden kunnen dat in het bepalen van hun standpunten meenemen.
3. bijscholing van ambtenaren in 'inclusief denken'.

BEESD: 15 juli, ontmoeting met jonge ervaringsdeskundigen uit Beesd. Zij hebben diverse serieuze plannen om mensen met een beperking te betrekken en te activeren, door gezamenlijk bedrijfsmatige activiteiten te ontplooiën binnen het Participatiewet-veld. René vindt dat hij door zijn beperking niet belemmerd mag worden om als ondernemer in zijn eigen onderhoud te voorzien. 'Doe wat je (zelf) kunt!' is zijn motto.

Vanuit het project Inclusieve gemeente Geldermalsen ondersteunen we hem met informatie, netwerkcontacten en advies. Voor de ondersteuning van dit en soortgelijke initiatieven is extra financiering aangevraagd bij de fondsen via Aanvraag.nl.

Bij Icarus kunnen jongeren (tot 30 jaar) met een lichamelijke beperking elkaar ontmoeten en samenwerken, met verzorging. Dit project streeft naar een gezonde mix van mensen met en zonder een beperking, iedereen kan van elkaar leren. Icarus is ontstaan uit de ontdekking dat er voor jongeren met een fysieke beperking nauwelijks tot geen dagbesteding bestaat, laat staan dat deze jongeren in aanmerking komen voor betaald werk. Icarus wil hun krachten combineren en hen helpen met het vinden van een nuttige bijdrage aan de maatschappij.

Informatie: info@renesoft.nl

websites: <https://renesoft.nl/> en <http://project-icarus.nl/>

Gemeente Geldermalsen: bezoek aan het multifunctioneel Centrum de PLUK. De Pluk wordt eind september 2015 officieel geopend. De Facilitair Manager nodigt op maandag 27 juli betrokkenen van de inclusieve gemeente uit voor een rondleiding door het gebouw waarbij er gekeken wordt naar de toegankelijkheid (zie onder in november).

BEESD: 29 augustus Zomermarkt; sociale organisaties presenteren zich door middel van pitches. Zij laten zien en ervaren op welke wijze meer kwetsbare inwoners welkom zijn om mee te doen aan bestaand aanbod van activiteiten en vrijwilligerswerk.

Voorbeeld: Amnesty International werft, geïnspireerd door Inclusieve gemeente Geldermalsen, tijdens de Zomermarkt collectanten onder mensen met een beperking. Juist voor iemand met een (sociale) beperking kan collecteren dé manier zijn om buurtbewoners (beter) te leren kennen.



Bewustwordingscampagne

Tijdens de Zomermarkt wordt de bewustwordingscampagne 'Ik ben...' gepresenteerd. Met de uitspraak "Ik ben Ron, en ik ben gastheer bij de Eeterij. Daarmee vervul ik een waardevolle rol in de samenleving" zijn posters en flyers gemaakt van een aantal vrijwilligers met en zonder beperking. Door alleen het portret af te beelden benadrukken we dat, bijvoorbeeld, een rolstoel geen rol hoeft te spelen bij het doen van vrijwilligerswerk. Zowel organisaties als mensen met een beperking worden zich hierdoor bewust van de mogelijkheden en meerwaarde van vrijwilligerswerk.

GEMEENTE: Derde week van september. *Neem-iemand-mee-week* in geheel Geldermalsen: organisaties en voorzieningen worden uitgenodigd deel te nemen aan deze week, waarin bestaande deelnemers (bijvoorbeeld van een sportclub), klanten, vrijwilligers, etc. gratis een introductie meenemen. Hierdoor wordt de drempel voor deelname aan voorzieningen verlaagd. Nadrukkelijk is gericht op inwoners met een verstandelijke, fysieke of sociale beperking. Doel is om aanbieders te bewegen om de drempel bij voorzieningenaanbod te verlagen. En andersom om 'voorzieningsmijders' te bewegen de stap te zetten voor een eerste deelname en wellicht een meer structurele participatie in de samenleving.

GEMEENTE Geldermalsen: op donderdag 5 november organiseren we een netwerkbijeenkomst in het nieuwe multi-culturele Centrum De Pluk. Het doel is het stimuleren en enthousiasmeren van een groep betrokken en belangstellende gemeente bestuurders, medewerkers van organisaties en bewoners die samen verder willen nadenken over een inclusieve gemeente. Uiteindelijk namen zo'n 80 mensen deel. Van de resultaten is een Prezi gemaakt, te zien op de website van DSin.

SIMULATIE WANDELING door GELDERMALSEN – door Mienke van Alphen, ervaringsdeskundige

Op 27 mei j.l. werd er een simulatie wandeling georganiseerd waarbij de wethouders en gemeentelieden van de Gemeente Geldermalsen waren uitgenodigd. Ze ondervonden aan den lijve hoe het is om met een blinde geleide stok of in rolstoel zich te moeten verplaatsen. Tegelijkertijd zagen ze hoe het met de toegankelijkheid in het centrum van Geldermalsen gesteld is, en werd er bekeken of er nog verbeterpunten zijn.

Ik was ook aanwezig op deze middag. Ik ben geboren met een lichamelijke beperking en ik ben rolstoelgebonden. Ik weet uit eigen ervaring dat niet alles even zo toegankelijk is met een elektrische rolstoel. En ik ben van mening dat iedereen moet kunnen meedoen in de samenleving met of zonder beperking. Daarom vond ik deze middag ook zeer belangrijk en van belang dat de wethouders ook eens konden ervaren dat je niet overal zomaar naar binnen kan komen in het centrum. Ik hoop dat men er iets van geleerd heeft. Eigenlijk weet ik dat wel zeker dat het geval is geweest. De vorige simulatie wandeling werd voor het laatst georganiseerd in mei 1992. En nu dus ook in 2015!

VERSLAG WANDELING – door Frank van Eijk, student Hogeschool Rotterdam

Woensdag 27 mei heeft het project de Inclusieve gemeente, een simulatie wandeling georganiseerd door het centrum van Geldermalsen. Verschillende bewoners, de organisatie Platform Gehandicapten Geldermalsen en de Gemeente Geldermalsen (twee wethouders en vier gemeentelieden) waren hierbij aanwezig. De Simulatie wandeling is bedoeld om mensen zonder fysieke beperking te laten ervaren hoe het is om je in een rolstoel te verplaatsen en of met een blinde geleide stok te lopen. Het doel van deze wandeling was het in kaart brengen van toegankelijke en minder toegankelijke plekken in het centrum van Geldermalsen. En een stuk bewustwording bij de aanwezige deelnemers van de wandeling.

De deelnemers (twee wethouders en 4 gemeentelieden) kregen drie verschillende ervaringen. Ze kregen de ervaring om blind te zijn, te zitten in een rolstoel en te lopen achter een rollator. Ze werden gekoppeld aan ervaringsdeskundigen. Tijdens de wandeling konden ze in gesprek gaan over de verschillende obstakels die ze onderweg tegen kwamen.

Deelnemers hebben deze dag verschillende plekken bezocht die goed, gemiddeld en moeilijk toegankelijk waren. Ze kregen van de verschillende mensen met een fysieke beperking te horen waarom iets als ontoegankelijk werd ervaren. Daarnaast konden ze zelf ervaren wat er dan ontoegankelijk aan was. Het zou volgens de ervaringsdeskundigen een meerwaarde hebben als de gemeente Geldermalsen, bij werkzaamheden en aanpassingen in de openbare ruimte, rekening houdt met de ervaringen die ze tijdens de wandeling hebben opgedaan.



Les van Trees (blind) aan wethouder Van Maanen tijdens obstakelroute

Terugblik op CliëntColleges

Afgelopen weken is voor het eerst de keuzemodule Dier- en Zorg van start gegaan. Tot nu toe zijn wij (Helicon MBO Geldermalsen) zeer enthousiast over de samenwerking. Ook leerlingen vonden het leuk dat zij bij verschillende bedrijven een kijkje mochten nemen. Al met al dus erg positief!

Natuurlijk is het altijd goed om even terug te kijken naar de samenwerking en hoe wij die in de toekomst beter kunnen maken. Wat voor ons en voor jullie heel belangrijk is om professioneel over te komen naar de leerlingen. Belangrijk is daarom om onduidelijkheden niet te bespreken waar leerlingen bij zijn. Dit kan eventueel apart besproken worden tijdens het bezoek of anders van te voren te verduidelijken via de mail of telefoon.

Daarnaast zijn wij ook erg tevreden over de bezoeken zelf. We werden goed ontvangen en over het algemeen werden wij goed rondgeleid door twee cliënten / deelnemers. Zorg ervoor dat de cliënten / deelnemers van te voren weten wat er van ze verwacht wordt. Dat is zowel voor hen prettig als voor de leerlingen. Misschien een idee om de cliënten / deelnemers van te voren al te laten bedenken wat zij interessant vinden om te leren.

Het is ons opgevallen dat een aantal bedrijven ervoor gekozen hebben om de colleges te houden over planten. Natuurlijk begrijpen wij heel goed dat cliënten / deelnemers hier meer over willen weten. Vanuit ons gezien heet de keuzemodule Dier- en Zorg. Onze leerlingen verwachten ook dat dit de combinatie is waar ze zich mee bezig gaan houden.

Over een klein halfjaar gaat deze module nog een keer van start.

Graag horen we ook van jullie feedback, zodat wij hierop kunnen spelen.

Met vriendelijke groet,

Helicon MBO Geldermalsen



Coffee clutch in dorps huis van Tricht (500 inwoners)

2.3 Medewerking gemeente

Vanaf de start van het project in 2014 onderschrijft de gemeente Geldermalsen de doelstellingen van het project 'Inclusieve gemeente Geldermalsen'. De verantwoordelijke wethouder voor het sociale domein de heer Nico Wiendels en de wethouder voor arbeidsmarktaangelegenheden de heer Maanen waren aanwezig bij verschillende bijeenkomsten. Zij en een vijftal raadsleden namen onder meer deel aan de door ons georganiseerde 'Simulatiewandeling' door Geldermalsen, waarbij we de hindernissen voor mensen met een beperking onder de loep nemen. Tevens waren zij aanwezig bij door ons in georganiseerde bijeenkomsten in Le Melangeur en De Pluk.

Resultaten en gebeurtenissen zijn er volop, waaronder ook niet verwachte, zoals het besluit van de gemeente om de schoonmaak van het stadhuis te laten uitvoeren door mensen met een beperking. En ook een convenant van de gemeente, regio rivierenland en ondernemers over banen voor mensen met een beperking.

De bekendheid van het project 'Inclusieve gemeente' en de bereidheid van het College en de gemeentelijke organisatie om bij te dragen neemt duidelijk toe. Geldermalsen heeft een relatief arme bevolking en heeft vergeleken met andere gemeenten in de Betuwe en Gelderland als geheel een klein budget voor sociale innovatie. Vanwege medefinanciering door de gemeente van het project 'Informeel Netwerken' van MEE-Rivierenland en de beoogde samenwerking, draagt de gemeente indirect bij aan de leefbaarheid.

2.4 Informatie over vervolg

In 2016 krijgt het project een vervolg dat wordt gefinancierd door vier Fondsen. Tijdens de startbijeenkomst op 6 april 2016 in de grote zaal van 's Heeren Loo in Geldermalsen (De Wieken 7) is er een presentatie voor bewoners en beleidmakers uit Geldermalsen en Rivierenland.

Informatie over het project is te vinden op de DSiN-website:

<http://disabilitystudies.nl/project/inclusieve-gemeente-geldermalsen>

Informatie is ook beschikbaar op de website Gelderland Sociaal, de Inspiratie catalogus:

http://www.gelderlandsociaal.nl/site/Inspiratie%20catalogus/Catalogus/?item_id=76&Inclusieve%20Gemeente%20Geldermalsen.

Beide websites hebben de link naar de promotie film over de inclusieve gemeente en stad die voor het eerst vertoond is op de kennismarkt van de gehandicaptensector op 6 maart 2015 in Den Bosch.

Een chronologisch overzicht van wat we gedaan hebben en gaan doen vind je verder op

<https://www.facebook.com/inclusievestadgeldermalsen>.

Hoofdstuk 3 Resultaat analyse, leren en verbeteren

3.1 Methodische Evaluatie van de Inclusieve gemeente

In de visie van DSiN is de relatie tussen onderzoek en praktijk een onmisbare schakel en mede reden te streven naar Inclusieve gemeenten als onderdeel van haar programma. Onderzoek, onderwijs en kennisdeling vormen dé pijlers van het programma Disability Studies, waarbij een project zorgt voor de verbinding tussen deze pijlers en daaraan vanuit de praktijk extra betekenis geeft.

Aansluitend bij de definitie van inclusie door Martin & Cobigo, namelijk dat het gaat om complexe interactie tussen persoonlijke en omgevingsfactoren, door ons verkort en versimpeld tot 'Inclusie is meedoen', zijn de volgende elementen van belang.

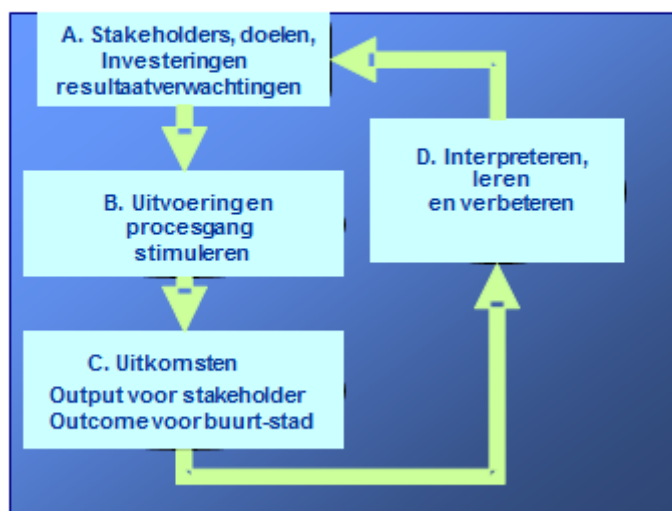
Belangrijk is dat bij alle initiatieven in de gemeente en dorpen de persoonlijke verbinding en interactie tussen mensen met en mensen zonder beperking centraal staat. Het is immers deze verbinding die bijdraagt aan een meer inclusieve samenleving. Door in een beperkt gebied een geïntegreerde aanpak te volgen (Contact-interventie) met mensen met en zonder beperkingen, gericht op vergroting van de toegankelijkheid en deelname aan sociale en maatschappelijke processen van beide groepen (wonen, scholing, werken, adequaat inkomen, zorg, cultuur, sport, vrije tijd, betrokkenheid bij beleid en politieke activiteiten), kan zichtbaar worden gemaakt:

- of inclusie in het beperkte gebied (dorp/wijk/stadsdeel) is toegenomen, en zo ja;
- welke instrumenten, methodieken en ondersteuningssystemen daaraan hebben bijgedragen en;
- wat daarbij de succes- en faalfactoren zijn geweest.

We kijken daarbij naar de wijze waarop en de voorwaarden waaronder in een buurt, dorp of stad inclusie in de praktijk wordt waargemaakt en welke vraagstukken of belemmeringen er zijn die aangepakt worden ter verbetering.

Conform het verbetermodel van de Netwerktheorie voor activeringsbeleid inventariseren wij de stakeholders en hun wensen en belangen (Schema 1):

Verbetermodel Inclusieve Stad



Schema 1 Verbetermodel

De doelstelling van ons project is het totstandkomen en instandhouden van het netwerk, inclusie en meedoen in ons project. Met andere woorden: wat zijn de investeringen en verwachtingen van de stakeholders (voor henzelf en/of hun organisatie) en welke uitkomsten stellen zij vast (output), en: wat verwachten zij als resultaat van het gehele netwerk en wat stellen zij vast (outcome).

Voor de definitie van output en outcome volgen we Wholey en collega's (2010) die *outputs* definiëren als 'producten of diensten verleend aan de bedoelde ontvanger', vaak zijn deze *outputs* te kwantificeren, bijvoorbeeld: de hoeveelheid verleende diensten⁶. Zij definiëren *outcomes* als veranderingen of voordelen voor mensen, organisaties of andere doelgroepen die resulteren uit de gezamenlijke acties of outputs. De *outcome* wordt daarbij mede bepaald door externe factoren buiten bereik van de stakeholders⁷.

De ideeën, bronnen, doelstellingen en verwachtingen die de stakeholders hebben (onderdeel A uit het schema) kunnen als *input* worden omschreven en de uitvoering, de acties en procesgang als *throughputs* (onderdeel B uit het schema)⁸.

Het project de Inclusieve gemeente is in principe nooit af. We beschrijven hieronder de belangrijkste bevindingen per onderdeel uit het schema, in de wetenschap dat we nog volop bezig zijn in de uitvoering van het project.

A. Allereerst bevragen we de *stakeholders* (betrokken bewoners met en zonder beperking, werkers bij publieke en private organisaties, familie en naasten, vrijwilligers), wat hun *doelen zijn en redenen* tot deelname aan een netwerk dat inclusie in de stad bevordert, wat de stakeholders

⁶ De Vos & Schippers, 2016 (In druk).

⁷ De Vos, 2008.

⁸ Zie Schippers & Van Heumen, 2014 en Schippers, Zuna & Brown, 2015.

bereid zijn te *investeren in* het netwerk, wat zij (willen) *bijdragen*, wat zij van andere stakeholders *verwachten* en welke resultaten zij voor zichzelf en voor de gemeenschap *verwachten*.

B. In de loop van het project stimuleren en volgen wij *de processen, de uitvoering en de communicatie*. In hoofdstuk 2 en tabel 3.1 hebben we deze acties uitvoerig beschreven.

C. *Vaststellen van de uitkomsten (output en outcome)*.

We stellen vast welke uitkomsten/resultaten (output) volgens de stakeholders zijn gerealiseerd voor de stakeholders zelf (hun organisatie) en wat zij als resultaat zien van het gehele netwerk (outcome): De Inclusieve gemeente Geldermalsen.

Een belangrijk instrument voor gegevensverzameling zijn interviews ('narratives'), gesprekken en de periodieke bijeenkomsten van buurtbewoners en andere stakeholders. De tijdens de bijeenkomsten verzamelde gegevens en resultaten, waaronder ook de door de deelnemers beschreven wensen voor de Inclusieve gemeente, worden gebruikt voor de bovengenoemde inventarisaties van doelstellingen, wensen en verwachtingen en van processen.

D. *Interpreteren, leren en voorstellen tot verbeteren* en hierover praten en publiceren leidt er toe dat er meer stakeholders bijkomen, doelen worden bijgesteld en investeringen verbeteren. Waar mogelijk faciliteren de adviseurs van DSiN, adviseren zij en sturen processen bij.

Een belangrijk resultaat is dat de communicatie tussen mensen met en zonder beperking verbetert. Dit stellen we vast door een combinatie van onderzoeksmethoden (triangulatie), waarbij we zoveel als mogelijk mensen met een beperking en studenten inzetten. Zoals gezegd, waar mogelijk adviseren we en sturen we processen bij. Wij rapporteren de resultaten, knel- en verbeterpunten in talloze presentaties binnen Geldermalsen, maar steeds vaker ook voor een breder (inter)nationaal publiek en via de sociale media. Begeleidend wetenschappelijk onderzoek vanuit VUmc zal de doelmatigheid en doeltreffendheid van de in het project ingezette instrumenten en methodieken verder aantonen. Artikelen worden geschreven voor (wetenschappelijke) tijdschriften en websites en presentaties worden gegeven voor bewoners, professionals, wetenschappers en beleidsmakers. Deze aanpak is cyclisch zodat het project nieuwe informatie verschaft aan bewoners en andere stakeholders, maar ook breder ingezet kan worden voor onderwijs en opleiding.

Mogelijkheden bevorderen

Innovatief bij de aanpak en activiteiten van DSiN is dat wordt toegewerkt naar een sociale infrastructuur van samenwerkende burgers én organisaties met een focus op participatie (meedoen) en 'Beloning' (erbij horen) van alle burgers. Het wetenschappelijke instrumentarium, waaronder contact-interventie en de 'narratieve'(verhalende) methode en Participatief Actie Onderzoek (mensen waar het omgaat actief betrekken bij onderzoek en verandering van hun situatie), registreert en regisseert de processen vanuit een fenomenologische houding. Dat betekent onder meer dat processen en uitkomsten binnen een humanistische context worden gewaardeerd. Dat wil zeggen dat wordt nagegaan of deze mogelijkheden scheppen voor mensen met een beperking of deze juist beperken. Daarmee sluiten we aan op de 'Capability Approach' van Sen en Nussbaum die zich verzet tegen de kwestie van het negeren en blokkeren van de mogelijkheden die mensen bezitten om zich te ontworstelen aan armoede en onderdrukking (Nussbaum, 2012). De 'Capability Approach' maakt het mogelijk gemeenten te beoordelen op mate van Inclusief beleid. Overheden 'hebben de taak om mensen in staat te stellen om een waardig en minimaal florerend leven te leiden' (Nussbaum, 2012). Om dit te bereiken behoort een fatsoenlijk politiekbestel de burgers te

voorzien van een tiental essentiële mogelijkheden, of zoals Nussbaum dat noemt ‘capabilities’. De tien mogelijkheden, waarin overheden zoals gemeenten moeten voorzien, komen bekend voor. Het gaat over gelijk recht op gezondheid, onderwijs, lichamelijke onschendbaarheid, mogelijkheid tot liefde en hechting aan medemensen, vrijheid van meningsuiting, recht op veiligheid, mogelijkheid tot het aangaan van sociale banden en eigendomsrechten, waaronder het recht om een inkomen te verwerven.

Tabel 3.1 Acties en hun succes

A. Input	B . Throughput (Uitvoering)		C. Uitkomsten	
Doel en verwachting	Acties	Proces	Output	Outcome
Betrekken bewoners met en zonder beperking bij project	Bij diverse acties en bijeenkomsten wordt gevraagd mee te doen	Bewoners met en zonder beperking participeren actief in activiteiten binnen het project. Worden waar nodig opgehaald	Regelmatige deelname van tientallen bewoners met een beperking aan organisatie en uitvoering	Zelf bewuste ervaringsdeskundigen. ‘Stigma reductie’. Inzicht in mogelijkheden en deze bevorderen
Contact en informeren gemeente	Uitnodigen en overleggen met Wethouders, raadsleden en ambtenaren	Uitwisseling standpunten DSiN en gemeente	Helderheid voor partijen	Medewerking gemeente aan Inclusieve gemeente
Contact en informeren provincie	Persoonlijk, e-mail en telefonisch overleg met vertegenwoordiger provincie. Bijhouden website-pagina provincie	Regelmatig overleg	Schriftelijk en mondeling verslagen Webpagina	Onderling vertrouwen. Bekendheid groter publiek in provincie
Onderzoek en beschrijving van het profiel van de gemeente	Literatuuronderzoek beleid, sociale, economische en statistische cijfers en beschrijvingen gedurende looptijd project	Verwerking gegevens	Overzicht sociaal economische omstandigheden gemeente	Inzicht in sociaal-economische situatie van mensen met beperking en hun mogelijkheden
Onderzoek naar aanbod zorg en welzijn voor bevolking	Gesprekken/interviews met aanbieders van zorg- en welzijnsdiensten. Betrekken bij acties	Verwerking gegevens. Uitwisselen standpunten	Overzicht zorg en welzijn aanbod en de knelpunten in de gemeente	Inzicht in zorg en welzijn van mensen met een beperking
Onderzoek leefsituatie bewoners	Gesprekken met individuele bewoners met en zonder een beperking/interviews	-Open interviews/gesprekken -		Inzicht in leefsituatie bewoners
	Enquête onderzoek student HvR onder	Interviews bewoners verzorgingshuis Beesd	Rapportage	Inzicht in wensen, mogelijkheden en

	oudere bewoners met beperking	en verwerking		beperkingen ouderen
	Vergelijkend onderzoek Geldrop-Geldermalsen University College Amsterdam	Interviews bewoners	Wetenschappelijk artikel (Engels)	Inzicht in wensen, mogelijkheden en beperkingen
Ontmoetingen groepen bewoners met en zonder beperking	Twee wekelijks groepsoverleg " `coffee clatch" in Tricht	Overleg over mogelijkheden en problemen in het dorp in ongedwongen sfeer	Tien bijeenkomsten, bekendheid in dorp en gemeente	Inzicht in elkaars wensen, mogelijkheden en beperkingen dorpsbewoners
	Rode Koffietafel . Politici bijeen	Gesprekken over De inclusieve gemeente	Voorzitter gaat met aandachtspunten naar de raad.	Meer kennis bij ambtenaren en raadsleden om mogelijkheden te bevorderen
	Interview over de inclusieve gemeente Geldermalsen tijdens talkshow Cultureel Café	Interview/gesprek organisatoren in theater en op radio	Bekendheid bij breed publiek binnen en buiten gemeente	Bekendheid project Inclusieve gemeente. Inzicht in mogelijkheden
	Bijeenkomst van bewoners en organisaties (20) in lokaal café Beesd	Groepsgesprek met hulpmiddelen over het inclusieve dorp	Bekendheid in dorp en gemeente. Overzicht hindernissen	Inzicht in obstakels en elkaars wensen, mogelijkheden en beperkingen dorpsbewoners
	Organiseren Cultureel Café-avond over thema de inclusieve gemeente. Persbericht in lokale krant en opname door regionale radio	Bewoners met beperking worden geïnterviewd over bijzondere initiatieven in de gemeente	Enthousiaste reacties van deelnemers, publiek en de organisatoren. Artikel in krant en uitzending op regionale radio	Bekendheid bij breder publiek. Toezegging jaarlijks een talkshow te organiseren voor en door mensen met een beperking
	(terugspeel) Theatervoorstelling in Cultureel Café over toegankelijkheid	Bewoners vertellen over hun ervaringen waarna de theatergroep de gebeurtenis terugspeelt	Enthousiaste reacties van deelnemers, publiek en de organisatoren. Artikel in krant	Inzicht in obstakels en elkaars wensen, mogelijkheden en beperkingen dorpsbewoners
	Bijeenkomst in het multifunctioneel Centrum de PLUK	a) 6 kraampjes van organisaties. b) 70 bewoners, 2 wethouders tekenen in stilte 'inclusie' op 3 tafels en vertellen daar daarna over. c) Speeddaten. d) Na praten	Positieve reacties deelnemers. Weten wie is wie in dorp Kwesties rond toegankelijkheid en wat men wenst besproken.	Inzicht in Toegankelijkheid en mogelijkheden. Goede contacten van organisaties met wethouders en raadsleden

Vervolggesprek
wethouder over
2016

	Zomermarkt Beesd met diverse kraampjes	Sociale organisaties presenteren zich. Houden pitches	Enthousiaste reacties van vele bezoekers over ontmoetingen	Kennis van en over diverse sociale organisaties bij breed publiek
	Neem-iemand-mee-week	Organisaties uitgenodigd deel te nemen, waarbij deelnemers, klanten, vrijwilligers, etc. gratis een introduc�e meenemen	Tientalle personen met beperking begeleid door vrijwilligers	Inzicht in de doelgroepen. Stigma reductie. Vergroten mogelijkheden
	Bijwonen van c.q. participeren in door derden georganiseerde bijeenkomsten in gemeente	Participeren in bijeenkomsten en vertellen over het project	Bekendheid bij breed publiek binnen gemeente	Bekendheid project Inclusieve gemeente. Inzicht in mogelijkheden
	Onderzoek naar participatie van mensen met een beperking bij verenigingen, c.q. sociale en fysieke toegankelijkheid	Mailing naar 25 organisaties en verwerking antwoorden	Veel organisaties hebben niet nagedacht over deelname door mensen met een beperking	Inzicht in participatie en toegankelijkheid maatschappelijke organisaties voor bewoners met beperking
Ontmoetingen bewoners met beperking en buitenwereld	UWV workshop over Project Inclusieve gemeenten aan de VU-Medisch Centrum met bewoners van Geldermalsen	Presentatie mensen, aanpak en resultaten en zaal discussie	Bereiken van onderzoekers en uitvoerders sociale zekerheid	Landelijke bekendheid project Inclusieve gemeente. Wijzen op hindernissen en mogelijkheden
	Presentatie op landelijk congres Focus op Kennis en onderzoek Utrecht	Samen met mensen met een beperking uit Geldermalsen en Geldermalsen werden Workshops gegeven over Inclusie in de praktijk	Bereiken van onderzoekers en uitvoerders sociale zekerheid	Opmaat voor living Labs in programma Gewoon Bijzonder: Nationaal (onderzoeks) Programma Gehandicapten
Ontmoeting en onderzoek fysieke toegankelijkheid gemeente	Obstakel tocht Beesd met bewoners	Door dorplopen met rolstoelen en rollators	Overzicht hindernissen en verbeterpunten	Inzicht in hindernissen in de gemeente en verbeterpunten voor mogelijkheden
	Simulatie-wandeling Geldermalsen met wethouders en raadsleden en	Door het dorpscentrum en over dijk lopen met rolstoelen, blinddoek en blindenstok,	Overzicht hindernissen en verbeterpunten	Inzicht in hindernissen in de gemeente en verbeterpunten. Bereidheid gemeente dit aan te

	ervaringsdeskundigen	rollators. Nabespreking		pakken
	Bezoek inspraak avonden over herinrichting dorp (uitbreiding spoor)	Dorpsbewoners, dorpsraad en gemeente in overleg	Overzicht hindernissen en verbeterpunten	Inzicht in hindernissen in de gemeente en verbeterpunten. Bereidheid gemeente mogelijkheden te vergroten
Verbetering leefbaarheid Gelderse dorpen	Voetbalclub Beesd doet mee aan onderzoek verbetering deelname burgers aan vrijwilligerswerk voor de club	Vrijwilligers vertellen wat zij doen en waarom	Deelname aan diverse bijeenkomsten in de provincie	Verbetering leefbaarheid en mogelijkheden
CliëntColleges samenwerking plaatselijke organisaties en ontmoeten mensen met beperking	Bijeenbrengen MBO opleidingen, zorgorganisatie, dagbestedingorganisaties, ervaringsdeskundigen	Samenwerking MBO opleidingen, studenten met ervaringsdeskundigen bij aanbieder van zorg en ondersteuning, Imkerij en Manege	Praktijklessen aan mensen met beperking door studenten. Methodiek ontwikkeling. Prijs (zilveren prokkel)	Inzicht in inzet onderwijs en studenten bij professionalisering ervaringsdeskundigen. Stigma reductie. Mogelijkheden verbeteren

Deelname Adviesraad

Een bijzonder resultaat is dat het project Inclusieve gemeente Geldermalsen in 2016 direct betrokken wordt bij de werving en selectie van de Adviesraad voor het sociale domein (Gemeente Geldermalsen, 2016).

De belangrijkste taak van de Adviesraad is het beoordelen of inwoners op basis van het gemeentelijke beleid in het sociale domein voldoende kunnen meedoen aan de lokale samenleving.

Deze praktijk kan op twee niveaus worden uitgevoerd.

- Beleidsmatig niveau: meedenken, meepraten en adviseren over voorgenomen beleid.
- Uitvoerend niveau: monitoren en signaleren hoe het vastgestelde gemeentelijke beleid in de praktijk werkt.

‘Bij werving en selectie van leden van de [advies] raad is een zoveel mogelijk evenwichtige invulling en samenstelling uitgangspunt [...]. Vertegenwoordigers van het project inclusieve gemeente Geldermalsen worden betrokken bij de samenstelling van de Adviesraad.’

3.2 Overdraagbare bevindingen

Een van de doelstellingen van het project de Inclusieve gemeente is te onderzoeken hoe we de kennis en goede praktijken die zijn opgedaan breder kunnen benutten. Wij streven er naar dat anderen (gemeenten, dienstverleners) leren en profiteren van de resultaten van dit project. De overdraagbaarheid van een succesvol project is echter geen gemeengoed, vanwege onder meer de volgende redenen:

- a. Vaak is niet te voorspellen hoe een project verloopt en welke resultaten precies wel en niet bruikbaar blijken; al doende leert men.
- b. In de vaart van het enthousiasme over het project, komt de vraag hoe anderen er hun voordeel mee kunnen doen, vaak pas laat of aan het einde op⁹.
- c. Kennis komt contextgebonden tot stand en is in zijn aard niet zo maar overdraagbaar. Iedere gemeente is anders. Het 'learning by doing' maakt een belangrijk deel uit van de uitkomsten en de waarde van een project. Mensen doorlopen in dergelijke projecten namelijk een leercyclus, die niet vooraf uit te tekenen is.
- d. Het succes van projecten hangt vaak samen met specifieke factoren en actoren die op die plek, op dat moment samenkomen. Die ene dame in de wijk die als spil functioneert, die ene werkgever met het hart op de goede plek of dat ene buurthuis dat leeg komt: vaak zijn het die factoren die eigenlijk het hele project vlot trekken. Je kunt dat niet zomaar kopiëren naar een andere plek.

De vraag is dan hoe je de behoefte aan het breder benutten van de kennis en goede praktijken die ergens zijn opgedaan zo kunt uitwerken dat je enerzijds recht doet aan het 'learning by doing' en anderzijds stimuleert dat mensen hun kennis en ervaringen delen. Kortom, zowel een kennis-managementvraagstuk als een effectiviteitsvraagstuk.

Manieren om de spin-off van projecten te vergroten

Vanuit onze ervaringen met het project de Inclusieve gemeente zien wij drie, elkaar versterkende, mogelijkheden om de overdraagbaarheid en de spin-off van projecten te vergroten en waar een gemeente als Geldermalsen van kan leren.

1. Laat deelnemers aan projecten van begin af aan meedenken en concrete afspraken maken met projectleiders en actieonderzoekers over het naar buiten brengen van hun bevindingen. Zorg dat de acties en het proces voor anderen zichtbaar, leesbaar en traceerbaar is, ook tijdens 'het werk in uitvoering'. In ons project gebruiken wij bijvoorbeeld presentaties, krantenartikelen, websites en Facebook-pagina's (zie tabel 3.2)¹⁰.
2. De overdraagbaarheid van kennis is geen blauwdruk, maar wel worden bevorderende en belemmerende factoren inzichtelijk gemaakt. Dit betekent dat actie-onderzoekers hun eigen project (willen en kunnen) volgen, reflecteren op hun werk en factoren en actoren en hun constellatie kunnen conceptualiseren. Dat vraagt van onderzoekers, projectleiders en stakeholders een betrokken, kritische en reflectieve houding¹¹.

⁹ Voorbeelden hiervan zijn de vaak succesvolle projecten van voor participatie van LVB-jongeren in Geldermalsen, waaronder AWARI (werkplaats), De Hartenhoeve (Manege), cliëntColleges.

¹⁰ WWW.Facebook.com/inclusiestadgeldermaalen

¹¹ Abma, Nierse & Widdershoven, 2009.

3. Het ontwikkelen, gebruiken, evalueren en opnieuw bijstellen van kennis over inclusiepraktijken is een iteratief en doorlopend proces¹². Deze aanpak wordt ook weerspiegeld in *Schema 1 Verbetermodel*.

Tabel 3.2 Publiciteit en sociale media

A. Input	B. Throughput (Uitvoering)		C. Uitkomsten	
Doel en verwachting	Acties	Proces	Output	Outcome
Sociale media	Facebook pagina	Wekelijkse update van activiteiten	Groeiend aantal deelnemers en 'likes	Bekendheid in de regio
	Website DSiN	Achtergrond informatie plaatsen over project	Informereren van geïnteresseerden	Bekendheid landelijk
	Webpagina provincie vullen	Gelderland sociaal Inspiratie catalogus	Informereren van geïnteresseerden	Bekendheid in Gelderland
	Film Inclusieve Stad. Opgenomen in Geldermalsen en Almere	Opnames en interviews door professioneel filmer. Selectie mensen met een beperking door DSiN	Film vertoond op diverse bijeenkomsten en beschikbaar op YouTube en internetpagina's	Landelijke bekendheid
Posters	Posters 'Ik ben...' opgehangen tijdens markten en bijeenkomsten	Een zevental posters van bewoners met een beperking (wiens beperking niet wordt getoond).	Bekendheid van personen met een beperking en wat zij kunnen.	Stigma reductie. Bevorderen mogelijkheden
Mondelinge presentaties	Onder meer presentatie voor raadscommissie samenleving samen met mensen met beperking	Discussie met raad	Aandacht voor onderwerp op politieke bijeenkomst	Bekendheid problematiek bij raadsleden. Inclusieve gemeente betrokken bij leveren leden raadscommissie
Kranten	Actief benaderen van de schrijvende pers. Een journaliste was aanwezig bij het merendeel van de georganiseerde activiteiten	Een tiental aankondigingen en verslagen van bijeenkomsten, waarbij de subsidiering door de provincie is vermeld	Vele artikelen in diverse plaatselijke en regionale kranten	Bekendheid in de regio
Radio	Uitzendingen van	Radio RTV Betuwe verzorgde twee	Mensen met een beperking konden	Inzicht in mogelijkheden van mensen met een

¹² Zie Saini & Brown, 2009.

programma's op radio

uitzendingen over het
project

spreken over hun
hindernissen en
mogelijkheden

beperking en wat de
gemeente en provincie
daar aan kunnen
verbeteren.

Hoofdstuk 4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Interpreteren en leren van het project

Actief aansluiten bij bestaande initiatieven

Het actief meedoen met en aansluiting bij bestaande initiatieven is de sleutel tot succes binnen dit project. De bereidheid tot samenwerking van de vele personen en organisaties in Geldermalsen is groot. Er is veel gesproken en gezamenlijk opgetrokken met initiatiefnemers in de dorpen, zoals gehandicaptenplatform en de sociale ondernemers, een zeer betrokken en enthousiaste welzijnsorganisatie (Stichting AWARI), vele particuliere en publiek betrokkenen bij arbeids- en woonprojecten (Thomashuizen, Hartenhoeve etc) en de lokale overheid.

De dorpsacties zijn binnen de geplande tijdschema's uitgevoerd. De projectleiders zagen toe op de mate van inclusie, het faciliteren en organiseren. Gewenning en acceptatie van elkaar en het bestrijden van vooroordelen was gedurende het gehele project van belang.

Veel dorpsbewoners zonder beperking kwamen door het project voor het eerst in contact met mensen met een beperking en konden ervaren dat het ook gewoon mensen zijn. Er is een netwerk van welwillende mensen en organisaties opgebouwd. Daardoor worden meer gezamenlijke initiatieven ontplooid die de kansen vergroten voor mensen met een beperking op de diverse levensterreinen. Er is aantoonbaar meer aandacht voor het wegnemen van hindernissen voor mensen met een beperking en zelf zijn zij vaker confrontaties aangegaan die zij eerder meden.

Op basis van het onderzoek concluderen we dat 'mee doen' niet een wens is van alle dorpsbewoners. Het concentreren op bestaande initiatieven en actieve mensen die een verschil willen maken bij het vergroten van mogelijkheden van mensen met een beperking is daarmee een juiste keuze.

Passende en creatieve werkwijzen

Bij het actief aansluiten bij bestaande initiatieven is de werkwijze van belang. Kunst als uitingsvorm (o.a. Theater, muziek, video en radio) en plezier in het samen doen zijn belangrijke ingrediënten voor succes. Hiermee werden 'zware' onderwerpen als handicap en beperking bespreekbaar en werkbaar. Het aan elkaar koppelen van mensen met en zonder beperking kost tijd. Het belang van 'buddy's' met een lerende houding die bereid zijn tot wederzijdse uitwisseling van kennis en ervaring kan niet worden onderschat.

Rekening houden met de context

In de evaluatie geeft de lokale overheid (wethouder) aan dat hij het project tot op heden geslaagd vindt en meer samenwerking tussen verschillende initiatieven constateert. Via Facebook krijgen we positieve reacties (gemiddeld aantal bezoekers 10 per week). Verschillende bewoners van andere dorpen dan Beesd, Tricht en Geldermalsen geven aan het jammer te vinden dat in hun dorp nog geen zelfde Inclusie-project loopt.

Daar staat tegenover dat het project bij veel bewoners in Geldermalsen nog onbekend is en het nog veel inspanning en middelen vergt om meer mensen van het belang van een Inclusieve gemeente te doordringen. Daarbij komt dat veel bewoners met en zonder beperking in het verleden dusdanig zijn beschadigd, dat zij niet geloven dat 'gelijke kansen voor iedereen' realiseerbaar zijn, zeker niet voor iemand met een beperking.

In onderstaand kader staan de belangrijkste leerpunten kort samengevat.

Het project de Inclusieve gemeente leert ons dat inclusieve dorpen en gemeenten (alleen) realiseerbaar zijn door:

- *Participatief-actiegericht-onderzoek samen met onderwijs, (plaatselijke)overheid en ondernemers*
- *Betrokkenheid van burgers met beperking onder het motto 'Niets over ons zonder ons'*
- *Medewerking bij netwerkopbouw van centrale personen bij initiatieven in de dorpen en gemeente*
- *Het faciliteren van jongeren en ouderen met een beperking die zelfstandig willen wonen, werken, reizen, deelnemen aan politiek, sport en cultuur etc.*
- *Overtuigen van ouders, verzorgers en hulpverleners dat jongeren en ouderen met een beperking zelfstandig dingen willen en kunnen doen*
- *Inzetten op Inclusie (gelijke kansen) op alle levensterreinen en niet alleen op deel participatie (aantallen in regulier onderwijs of bij reguliere werkgevers, zelfstandig wonenden etc.)*
- *Organiseren op dorpsniveau van ontmoetingen van initiatieven rond het thema Inclusie (=meer dan Meedoen)*
- *Samenwerking met locale professionals die zelf in de dorpen en gemeente wonen en werken*

Het leert ons ook dat de stigmatisering van mensen met een beperking diep is geworteld in de samenleving en mogelijk toeneemt vanwege bezuiniging op hun inkomen en voorzieningen. Bij de uitrol van de Inclusieve gemeente richten we onze acties daarom nog meer op:

- (personen bij) Organisaties die de mond vol hebben over handelen vanuit 'klant(cliënt)perspectief', maar handelen zonder overleg met mensen met een beperking
- Ontwikkeling van methoden en hulpmiddelen waardoor mensen met een (verstandelijke) beperking een stem krijgen in de samenleving, ondermeer bij bestuurlijke zaken
- Bewoners met een beperking en hun huishoudens die een verborgen bestaan leiden

4.2 Beperkte mogelijkheden voor jongeren

Tijdens de georganiseerde ontmoetingen met mensen met en zonder beperking in het dorp Beesd werd erop gewezen dat: Individuele contacten tussen dorpsbewoners met en zonder beperkingen beter zouden kunnen. Dat is ook de mening van jonge bewoners van het Thomashuis in Beesd. Vandaar dat we met de bevolking hebben geregeld dat jongeren uit het Thomashuis in Beesd honden uitlaten van bewoners die dat zelf lastig kunnen.

Uit gesprekken met medewerkers van MEE-Rivierenland, die nu onderdeel uitmaken van het Kernteam Geldermalsen, werd duidelijk dat er behoefte is aan het bouwen van sociale netwerken voor jongeren met een beperking. Zij stellen het op prijs als wij samen met hen werken aan het verder bouwen van 'Vriendenkringen' in Geldermalsen. Dat geldt ook voor samenwerking bij de Informele Netwerkondersteuning.

Hoewel ook MEE-Rivierenland de aantallen jongeren met een beperking die het betreft niet getalsmatig kan onderbouwen, wordt door hen gewezen op de Facsheet uit 2012. Daaruit blijkt dat de hulp vanuit MEE voor ruim de helft gaat naar jongeren onder de 20 jaar en ook dat de potentiële behoefte waarschijnlijk meer dan het 10-voudige is. MEE geeft te kennen vooral problemen rond eenzaamheid te zien ontstaan rond het 18de jaar, wanneer de jongvolwassenen de opleidingen verlaten.

Zoals al boven werd genoemd is ons gebleken dat in Geldermalsen het probleem van (te) kleine sociale netwerken, eenzaamheid en behoefte aan informele netwerken voor jongeren met een beperking bestaat. Ondermeer MEE-medewerkers blijken zicht te hebben op dit probleem, weten jongeren die het betreft aan te wijzen, maar kunnen de aantallen niet staven met exacte getallen. Uit gesprekken wordt duidelijk dat het probleem minder groot is dan in de grote steden, vanwege het dorpse karakter. Daarmee is het probleem niet minder schrijnend. Er zijn vooral zichtbare problemen met jongeren rond het 18de jaar en daarna. MEE Rivierenland wil dit binnen het vervolgproject graag met ons oppakken, liefst preventief. Dat zou bij voorkeur kunnen door het formeren van 'Vriendenkringen' en het maken van een koppeling met Informele Netwerkondersteuning (Dit gebeurt onder meer met professionals en 2de jaars HBO-studenten uit Utrecht, Den Bosch en de HAN en wordt mede gefinancierd door de gemeente.)

Bestrijden van eenzaamheid

Uit wetenschappelijke studies blijkt het probleem van eenzaamheid onder jongeren met een beperking. In Nederland hebben vooral kinderen en jongeren te lijden onder financiële en sociale armoede (Zie de NIVEL (M. Cardol) en SCP-publicaties en het rapport van de HAN). Dat geldt evenzeer (en waarschijnlijk nog meer) voor kinderen met een beperking. De inkomenssituatie van bewoners van Geldermalsen is ongunstiger dan gemiddeld in Nederland. Ergo, ook de problemen van kinderen met een beperking zijn groter. Hulpverleners komen dat ook concreet tegen.

Van jongeren met een beperking die aangesloten zijn bij het digitale platform Zonnebloem LinQ voelt meer dan helft zich matig tot ernstig eenzaam. Slechts een op de tien van hen denkt dat eenzaamheid niet is op te lossen. De medewerkers van MEE-Rivierenland denken dat veel van de jongeren te stoer zijn om toe te geven dat ze eenzaam zijn of onvoldoende zelfkennis hebben.

MEE zou graag met ons dit preventief aanpakken en dit kan mogelijk onderdeel zijn van een vervolgproject wanneer 'Geldermalsen, inclusieve gemeente' overgaat in een van de 'Living Labs' die DSiN wil bouwen binnen het kader van het Nationaal Programma gehandicapten/ Gewoon Anders. Daarbij richten we ons op de groep die lastig te bereiken is en tussen wal en schip vallen vanwege de Participatiewet en verantwoordelijkheid van gemeenten voor GGZ-jeugd.

Het project Inclusieve gemeente Geldermalsen is gericht op het samen met mensen met een beperking meer inclusief maken van de gemeente. Onze aanpak in Geldermalsen is (tot nu toe) vooral gericht op mensen met een beperking die min of meer actief zijn in het sociale dorpsleven. Wij maken namelijk zoveel mogelijk gebruik van de initiatieven en energie van mensen die al in de gemeenschap aanwezig is. Tijdens bewonersbijeenkomsten en in gesprekken met vertegenwoordigers van de gemeente, zorgorganisaties en de provincie werd er op gewezen dat er een moeilijk bereikbare kwetsbare groep jongeren met een beperking is. Vanwege de huidige transitie in het sociale domein blijkt het des te noodzakelijker iets voor hen te betekenen.

4.3 Hoe verder?

Ook na de projectperiode willen we inclusie borgen en realiseren. Dit door het combineren van belangen van burgers met OOO en O (Onderzoek, Onderwijs, Ondernemers en Overheid). De ervaringen in de gemeenten Geldermalsen, Nijkerk en Almere worden breed gedeeld en DSiN ontwikkelt daar voor een leidraad voor samenwerking met bewoners en verbinden van hun initiatieven, zodat andere gemeenten in de eigen omgeving en op maat zelf aan de slag kunnen (De Vos & Schippers 2016). Het is de bedoeling dat het projectteam waar mogelijk actief het initiatief blijft steunen.

Tijdens de tekensessie in De Pluk op 5 november 2015 werd de vraag gesteld “hoe kan je nu van tekenen met elkaar de inclusie in Geldermalsen bevorderen? “

Bewust hebben we als projectteam op 5 november geen presentaties gegeven over de bevindingen en effecten van het project de inclusieve gemeente Geldermalsen maar gekozen voor een avond waar in elke bezoeker zijn eigen visie op “thuis voelen in de gemeente” kon presenteren. Het is een avond geworden met veel ruimte voor ontmoetingen en gesprekken.

Begin 2016 wordt bij 's Heeren Loo in Geldermalsen een beeldvormende presentatie gegeven waarin de resultaten van het project worden besproken met bewoners, gemeente ambtenaren en overige belangstellenden.

De Inclusieve Gemeente Geldermalsen blijft doorgaan ook in 2016. Ontwikkelingen op het gebied van arbeid, de participatiewet en WMO worden onderzoeksmatig gevolgd. Zaadjes van nieuwe initiatieven zijn geplant en worden nu opgepakt door andere organisaties en bewoners in de gemeente.

Het is zaak de mensen (jong en oud) met een beperking te vinden (boven tafel te krijgen) die (mede met de transities in het sociale domein) buiten de boot vallen en mindwer in plaats van meer mogelijkheden krijgen. Daarvoor hoeven niet zozeer nieuwe initiatieven te worden opgezet maar kan gebruik worden gemaakt van bestaande initiatieven waarbij gewaakt wordt dat mensen met een beperking ook deelnemen. Door verbindingen te maken met lokale initiatieven, zoals 'vriendenkringen' en 'Informele netwerken' vanuit AWARI, Prezzent, MEE, s'Heeren Loo, het Thomashuis, de kerken en enkele dorpshuizen en andere organisaties waar DSiN mee samenwerkt, kunnen we vooral de 'jongeren met een beperking' aantrekken. In de gemeente Geldermalsen zijn dit er naar schatting ruim 100 (eigen schatting op basis van bevolkingsstatistieken en gezondheidsenquête).

Met een deel van de jongeren willen wij in contact komen om hen verder te betrekken bij het verrichten van nuttige activiteiten voor de gemeenschap. Met andere woorden, wij willen hen mogelijkheden bieden om te geven aan de gemeenschap, zodat zij niet langer alleen de afhankelijke, ontvangende partij zijn. Goede ervaring deden wij inmiddels op met cliënColleges, uitlaten van honden in Beesd en de 'Neem iemand mee week'. Ook de ervaringen in Almere en Nijkerk tonen aan dat wij op de goede weg zijn met het activeren van jongeren met een beperking en dat daar behoefte aan is.

Enkele conclusies uit onderzoek en bijeenkomsten door Disability Studies in Nederland.

- 1) Het van de grond krijgen en verbinden van initiatieven heeft een lange adem nodig, elke gemeente en buurt is daarbij uniek en er bestaat geen 'blauwdruk voor inclusiviteit' die overal toegepast kan worden. Actief meedoen van buurtbewoners, bestuurders en wijkwerkers is het belangrijkste.
- 2) Er is geen gezamenlijke definitie voor participatie en inclusie. Wel een verandering van een individuele benadering naar een huishouden-wijkbenadering.
- 3) Mensen zijn meer dan een label of etiket, mensen met het 'label' handicap zijn niet alleen de ontvanger, maar kunnen ook iets teruggeven of doen aan de zender, bijvoorbeeld de maatschappij.
- 4) De wisselwerking tussen mensen is van belang.
- 5) Hoe en waar wonen mensen? Dit bepaalt of mensen gaan participeren in de samenleving en op wijkniveau.
- 6) Mensen kunnen niet (eigenlijk nooit) zonder ondersteuning. Iedereen heeft ondersteuning nodig.
- 7) Participatie kan niet worden geforceerd, een individu moet ergens 'zin in' hebben om iets daadwerkelijk te doen of uit te voeren. Het verlangen, gusting, desire om te participeren en mee te doen moet gewekt worden.

Een bevinding is dat de sociaal en economische situatie in Geldermalsen sterk verschilt van die van Almere of Nijkerk waar ook inclusieve Stad projecten lopen, maar dat er toch basisprincipes zijn volgens welke het proces van Inclusie kan worden vormgegeven. Belangrijk is het verbinden door ontmoetingen, het 'zichtbaar' maken van mensen met een beperking en hen een stem ('Voice') geven waarmee ze op kunnen komen voor hun eigen belangen. Een groot aantal personen is daardoor geïnteresseerd in de doelstelling van het project. Net als in Almere is een deel van de mensen (oud en jong) met een beperking lastig te bereiken vanwege een combinatie van factoren die hen zeer kwetsbaar maken, zoals beperkte financiële middelen die maatschappelijke participatie bemoeilijken. Op basis van de onderzoeksresultaten worden in Geldermalsen nieuwe projecten gestart waar aantoonbaar behoefte aan is. Zoals bestrijding van eenzaamheid onder jongeren met een beperking, gefinancierd door vier fondsen, nieuwe cliëntColleges en een project rond sport als bindmiddel in kleine kernen, gefinancierd door de provincie Gelderland .

Mogelijkheden scheppen

Het vrije markt paradigma, dat al lange tijd de wereld domineert, lukt het nog altijd niet om een rechtvaardige wereld te creëren zonder armoede en ongelijkheid. Hans Beerends recenseerde het boek van de Amerikaanse filosofe Martha Nussbaum Mogelijkheden scheppen: Een nieuwe benadering van de menselijke ontwikkeling. Hieruit citeren we het volgende:

“Volgens de Amerikaanse filosofe Martha Nussbaum heeft het heersende denken een ontwikkelingsbeleid opgeleverd waarin nauwelijks enige aandacht besteed wordt aan de meest elementaire menselijke behoeften: waardigheid en zelfrespect. Zij pleit daarom voor een nieuw paradigma.

Overheden, zo stelt Nussbaum, ‘hebben de taak om mensen in staat te stellen om een waardig en minimaal florerend leven te leiden.’ Om dit te bereiken behoort een fatsoenlijk politiek bestel burgers te voorzien van een tiental essentiële mogelijkheden of zoals zij dat noemt ‘capabilities’. De tien mogelijkheden waarin overheden moeten voorzien gaan over recht op gezondheid, onderwijs, lichamelijke onschendbaarheid, mogelijkheid tot liefde en hechting aan medemensen, vrijheid van meningsuiting, recht op veiligheid, mogelijkheid tot het aangaan van sociale banden en eigendomsrechten.

De ondertitel van Nussbaum’s boek luidt: Een nieuwe benadering van de menselijke ontwikkeling. Maar als je bovenstaand lijstje bekijkt zie je op het eerste gezicht weinig nieuws. Het nieuwe in haar betoog is dat zij het paradigma van menselijke waardigheid niet ziet als een compromis van de strijd tussen een arme en een rijke klasse, maar vanuit haar liberale denken als een logische conclusie na het aantoonbare faillissement van het bestaande vrije markt paradigma.

Boeiend is dat Nussbaum haar tegenstanders beschouwd als domme achterlopende wetenschappers die de tekenen van een nieuwe tijd niet verstaan. Tegenwoordig kent de wereld van het ontwikkelingswerk en -beleid een nieuw theoretisch paradigma. Dit paradigma staat bekend als de ‘human development’-benadering, maar wordt ook wel aangeduid met de termen ‘vermogensbenadering’, ‘capability-benadering’ of ‘capabiliteitsbenadering’. Het begint met een heel eenvoudige vraag: Wat kunnen mensen werkelijk doen en zijn? Over welke reële mogelijkheden beschikken ze? Deze vraag mag dan eenvoudig zijn, maar is tegelijkertijd ook complex, want de kwaliteit van een mensenleven heeft te maken met verschillende elementen, en de onderlinge verbanden daartussen dienen nauwkeurig onderzocht te worden.

Nussbaum heeft deze theorie samen met Amartya Sen ontwikkeld. Nussbaum en Sen gaan ervan uit dat ieder mens recht heeft op een minimumniveau van tien vermogens. Met deze tien vermogens moet elke mens in staat zijn volwaardig te functioneren: 1. Leven, 2. Lichamelijke gezondheid, 3.

Lichamelijke onschendbaarheid, 4. Zintuiglijke waarneming, verbeeldingskracht en denken, 5. Gevoelens, 6. Praktische rede, 7. Sociale banden, 8. Andere biologische soorten, 9. Spel, 10. Vormgeving van de eigen omgeving.”

Het zijn de maten waarin gemeenten in staat zijn mensen met een beperking mogelijkheden te geven op deze terreinen die voor een inclusieve stad bepalend zijn.

Bibliografie

Abma, T. Nierse, K. & Widdershoven, A. (2009). Patients as research partners in responsive research. Methodological notions for collaborations in research agenda setting, *Qualitative Health Research*.

Albrecht, G.L, K.D. Seelman & M. Bury (eds.) (2001). *Handbook of Disability Studies*. Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage Publications.

Blume, S., & Hiddinga, A. (2010). Disability Studies as an academic field: Reflections on its development. *Medische Antropologie*, 22, 225-236.

Brants, L., van Trigt, P. & Schippers, A. (2016). A short history of approaches to disability in the Netherlands. In: Hanes, R., Brown, I. & Hanes, N. (eds.). *A handbook of international history of disabilities*. London: Routledge.

Brown, R.I. & Faragher, R.M. (2014). Quality of life in the wider world. Challenges from the field of intellectual and developmental disabilities. In: Brown, R.I. & Faragher, R.M. (Red.). *Quality of Life and Intellectual Disability . Knowledge Application to other Social and Educational Challenges*. New York: Nova Science Publishers.

Caron, N., Barkey, L., Sarkhani, T. & Abcouwer, A. (2014). Rapport: Comaker: 'Inclusieve stad', Hogeschool Windesheim Flevoland, Maatschappelijk Werk en Dienstverlening. Amersfoort: DSiN

De Vos, E.L. & Schippers, A. (2016) *Bouwen in Buurten. Wil je Meedoen? En Meebepalen?* In: G. Van Hoven (Red.) *Disability Studies in de Lage landen*. Gent.

Evaluatie proefproject Inclusieve Stripheldenbuurt

De Vos E.L. (2004). Effect meten als opmaat voor effectief reïntegratiebeleid. In: J. van Genabeek & E.L. De Vos (Red.) *Verraderlijk effectief, Prestatiemeting van reïntegratie en activering deel 2*. Hoofddorp: TNO.

De Vos, E.L. & Zwinkels, W. (2008). *Handboek meetmethoden voor effectiviteit van activerend arbeidsmarktbeleid op persoonsniveau*. Den Haag: Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

DSiN (2013). *Introduction Program book Conference The Art of Belonging*. Amersfoort: DSiN.

DSiN (2014). *Verslag Buddy project voor Stichting Instituut GAK*. Amersfoort: DSiN.

Frissen, P.H.A. (2013). *De Fatale Staat*. Amsterdam: Van Gennip.

Gemeente Geldermalsen *Beleidsnota's 2012-2014*.

Gemeente Geldermalsen (2016). *Raadsbesluit Adviesraad Sociaal Domein*.

Gemeente Breda (2009). *Inclusieve wijk scan. Een meetinstrument voor GWI samenwerkingspartners, een brochure van het Bredaas Centrum Gehandicaptenbeleid*. Breda: Gemeente Breda.

Kool, J. (2009). Disability Studies in Nederland. Op het snijvlak van kennis, uitwisseling en belangen. Amersfoort: Disability Studies in Nederland.

Martin, L. & Cobigo, V. (2011). Definitions Matter in Understanding Social Inclusion. *Journal of Policy and Practice in Intellectual Disability*, 8, 4, p. 276-82.

Caron, N., Barkey, L., Sarkhani, T., Abcouwer, A. (2014), Rapport: Comaker: 'Inclusieve stad', Hogeschool Windesheim Flevoland, Maatschappelijk Werk en Dienstverlening

Saini, M., & Brown, I. (2010). InFormation: A model for knowledge transfer and exchange (KTE). Toronto, Canada: Centre of Excellence for Child Welfare.

Schippers, Alice (2010). Quality of life in Disability Studies. *Medische antropologie*, 22, 2, p. 277-287.

Schippers, A. & van Heumen, L. (2014). The Inclusive City through the lens of Quality of Life. In: Brown, R.I. & Faragher R.M. (red.). *Quality of Life and Intellectual Disability . Knowledge Application to other Social and Educational Challenges .* New York: Nova Science Publishers.

Sociaal en Cultureel Planbureau (2014). *Zorg Beter Begrepen. Verklaringen voor de groeiende vraag naar zorg voor mensen met een verstandelijke beperking .* Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Visser T. (2014). Verslag Buddy project voor Stichting Instituut GAK. Amersfoort: DSiN

Wholey, J. S., Hatry, H. P. & Newcomer, K. E. (2010). *Handbook of practical program evaluation.* San Francisco: Jossey-Bass.

World Health Organisation (2011). *World Report on Disability.* Geneve: WHO.

INCLUSIEVE GEMEENTE
GELDERMALSEN

*Niets over ons zonder ons
Een inclusieve gemeente maak je samen*

